

**Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека»**

ЛЬВІВЩИНА в 2021 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Львів – 2021

УДК 006.95(477.83)
Л 89

Львівщина в 2021 році. Знаменні і пам'ятні дати краю
[Текст] : календар / упоряд.: І. Зінченко, М. Гема; ред. Д. Дигас; наук.
ред. І. Сварник; ЛОУНБ. – Львів, 2021. – 84 с.

Календар містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї
видатних людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Видання розраховане на педагогів, просвітян, краєзнавців,
молодь та всіх небайдужих до минулого і сучасного рідного краю,
подій, особистостей та ін.

Авторський колектив:

***Вахула О., Волянська М., Гречко І., Зайцев Ю., Іваньков І., Косів М.,
Лешнівська І., Незгляда А., Сварник І., Цюцюра Л.***

Упорядники: І. Зінченко, М. Гема

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Сварник

Макетування Д. Дигас

© ЛОУНБ, 2021

© ВНІБ, 2021

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ

СІЧЕНЬ

- 1 155 років тому (1866) почав виходити літературно-науковий тижневик «Русалка» народовської студентської громади у Львові (головний редактор – Северин Шехович)
- 2 95 років від дня народження **Віри Селянської** (Віри Вовк) (1926), письменниці, перекладачки, літературознавиці, членкині НТШ, лауреатки Шевченківської премії за книги «Сьома печать», «Ромен-зілля» та переклади творів української літератури португальською мовою (2008)
 - 80 років від дня народження **Оксани Сенатович** (1941-1997), поетеси, перекладачки, редакторки, членкині НСП України, лауреатки премій ім. О. Пчілки (1992) за збірку поезій для дітей «Вчиться вересень читати» та ім. І. Блажкевич за поему «Сад Іванни Блажкевич» (1995)
 - 80 років від дня народження **Володимира Ганулича** (1941), кандидата фізико-математичних наук, науковця, письменника, члена НСП України
- 3 **150 років від дня народження Юліяна Дзеровича (1871-1943), священника УГКЦ, педагога, церковного і освітньо-культурного діяча, професора греко-католицької духовної семінарії і Богословської академії (Львів), редактора церковних журналів, мецената, останнього довоєнного голови товариства «Просвіта» у Львові**
 - 140 років від дня народження **Юліяна Татомира-Саса** (1881-1946), священника УГКЦ, громадського та політичного діяча Самбірщини, організатора позичкової каси, дитячих садків і бібліотек, молодіжних і спортивних товариств «Луг», «Січ»
- 7 115 років тому (1906) у Львові вперше введено правила дорожнього руху, права водіїв, реєстраційні номери і документи на транспорт
- 9 160 років від дня народження **Степана Федака** (1861-1937), громадського і політичного діяча, члена державного секретаріату ЗУНР, міністра фінансів УНР, адвоката, філантропа, засновника і очільника низки доброчинних і кооперативних товариств, банків
- 13 540 років тому (1481) вченого Юрія Дрогобича (бл.1450-1494) обрано ректором Болонського університету, заснованого в XI ст.

- 140 років від дня народження **Антон Лотоцького** (1881-1949), письменника, педагога, історика, видавця, перекладача, учасника національно-визвольних змагань 1914-1920 рр., автора текстів стрілецьких пісень
- 17 120 років (1901) з дня інтронізації **Андрея Шептицького** на Галицького митрополита
- 100 років тому (1921) у **Відні відкрито Український вільний університет (УВУ)**; у жовтні того ж року його було перенесено у **Прагу, у 1945 р. – у Мюнхен**
- 17-19 80 років тому (1941) відбувся **Процес 59-ти** («Процес другої езекутиви ОУН») – політичний судовий процес над групою студентської та учнівської молоді, переважно членів ОУН, яку було звинувачено в зраді батьківщини і приналежності до націоналістичної організації, яка готувала антирадянське збройне повстання
- 18 120 років від дня народження **Лукії Гумецької** (1901-1988), докторки філологічних наук, професорки, мовознавиці-славістки
- 19 130 років від дня народження **Омеяна Сеника** (псевдо Грабівський, Канцлер, Урбан) (1891-1941), військового та політичного діяча, 9-го крайового команданта УВО, члена Вищого Проводу ОУН, голови II Великого збору ОУН у Римі; захоплений у 1934 р. чеською поліцією т. зв. «архів Сеника» став причиною численних арештів членів ОУН
- 80 років від дня народження **Марії Кашуби** (1941), докторки філософських наук, професорки, завідувачки кафедри теорії та історії культури **Львівського національного університету ім. І. Франка** (1997-2000)
- 19-20 75 років тому (1946) створено **Союз українців у Великій Британії**
- 20 360 років (1661) з часу заснування **Львівського університету**, одного з найстаріших університетів Центрально-Східної Європи
- 21 140 років від дня народження **Мелетія Кічури** (псевдоніми Зеновій, К. М. О. та ін.) (1881-1838), правника, письменника, літературного критика, перекладача, члена групи літераторів «Західна Україна», репресованого
- 140 років від дня народження **Степана Чарнецького** (1881-1944), поета, фейлетоніста, перекладача, журналіста, театральномузичного критика, актора, режисера і художнього керівника **Руського театру**, учасника літературного угруповання «Молода

муза», автора патріотичного гімну Українських січових стрільців «Червона калина», науковця

- 25** 70 років від дня народження **Оксани Думанської** (1951), письменниці, журналістки, доцентки кафедри видавничої справи і редагування Української академії друкарства, лауреатки літературної премії ім. Д. Нитченка за оборону українського слова (2004) та Всеукраїнської премії ім. І. Вільде за твір «Графиня з Куткора» (2007), перекладачки
- 26** 125 років (1896) з часу виникнення суспільно-освітнього товариства «Академічна громада» внаслідок об'єднання Академічного братства та студентського товариства «Ватра»; збори відбулися за участі професорів Львівського університету П. Стебельського, О. Колесси, М. Грушевського; голова – Степан Витвицький, друкований орган – журнал «Молода Україна»
- 27** 165 років від дня народження **Антон Горбачевського** (1856-1944), громадського і політичного діяча, адвоката, співзасновника УНДП та УНДО, посла до Галицького сейму, делегата Національної ради ЗУНР (1918-1919)
- **150 років від дня народження Івана Филипчака** (1871-1945), педагога, письменника, музеєзнавця, краєзнавця, громадського діяча, члена НТШ, репресованого
- 28** 40 років від дня народження **Юрія Назарука** (1981), підприємця, співвласника холдингу емоцій «!Fest», українського бренду одягу «Авіація Галичини» та ін.

Цього місяця виповнюється:

90 років (1931) з часу заснування з ініціативи митрополита Андрея Шептицького Українського Католицького Союзу (УКС) – суспільно-релігійної організації, завданням якої було забезпечення релігії належного місця в житті українського народу; у політичних справах УКС підтримував УНДО

ЛЮТИЙ

- 3** 70 років від дня народження **Зиновія Суходуба** (1951), прозаїка, критика, редактора, автора і ведучого літературно-мистецьких програм Львівської телерадіокомпанії (1991-2015), заслуженого журналіста України, члена НСП України, лауреата обласних премій, нагородженого Золотою медаллю української журналістики (2011)

- 4 150 років від дня народження **Івана Ардана** (1871-1940), журналіста, видавця, редактора, священника УГКЦ, радника місій УНР і ЗУНР у Вашингтоні
- 8 155 років від дня народження **Івана Кивелюка** (1866-1922), правника, посла до Галицького сейму, делегата Української національної Ради ЗУНР, голови товариства «Просвіта» (1910-1922)
- 9 75 років від дня народження **Людмили Шереметьєвої-Дашкевич** (1946-2005), журналістки, правозахисниці, дисидентки, соратниці В'ячеслава Чорновола
- 10 130 років з дня смерті **Олександра Огоновського** (1848-1891), правника і громадського діяча, професора Львівського університету, члена-засновника товариства «Просвіта» і НТШ
- 85 років від дня народження **Богдана Гориня** (1936), мистецтвознавця, письменника, дисидента, політв'язня, голови товариства «Україна – Польща», народного депутата України (1990-1998), лауреата Шевченківської премії за книгу «Святослав Гординський на тлі доби» (2019)
- 11 85 років від дня народження **Євгена-Романа Куртяка** (1936-1996), журналіста, редактора, письменника, члена НСП України
- 12 65 років тому (1956) виготовлено експериментальний автобус марки «Львів» – первісток українського автобусобудування
- 14 130 років від дня народження **Теофіла Горникевича** (1891-1969), священника УГКЦ, капелана УГА, викладача біології та психології Львівського університету (1915-1918), теології у Львівській академічній гімназії та семінарії сестер василіянок
- 16 165 років від дня народження **Тита Войнаровського-Столбута** (1856-1938), священника УГКЦ, адміністратора маєтків Галицької митрополії, посла до Австрійського парламенту від Української народно-демократичної партії, економіста, засновника товариства «Земля»
- 135 років від дня народження **Юліяна Шепаровича** (1886-1949), військового, громадського і кооперативного діяча, отамана УГА (звання отримав за успішні бойові дії в ході Чортківської офензиви УГА)
- 19 110 років від дня народження **Богдана-Зиновія Гординського** (1911-1995), лікаря, асистента професора Маркіяна Панчишина
- 85 років від дня народження **Зиновії Служинської** (1936), доцента, дійсного члена НТШ, вченого секретаря Львівського

відділення Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. Вавилова; членкині Товариства медичних генетиків України, «Просвіти», «Меморіалу», Українського геральдичного та Українського лікарського товариств

- 21 150 років від дня народження Осипа Микитки (1871-1920), видатного військового діяча, команданта Легіону УСС, генерал-хоружого й вождя УГА, розстріляного в Москві**
- 145 років від дня народження **Семена Вітика (1876-1937)**, посла до Австрійського парламенту (1907-1918), співзасновника Української соціал-демократичної партії Галичини і Буковини, редактора, члена президії національної ради ЗУНР, міністра у галицьких справах УНР, репресованого
- 22 185 років від дня народження Порфирія Бажанського (1836-1920), священника УГКЦ, письменника, фольклориста, музикознавця, композитора, учня Михайла Вербицького**
- 160 років від дня народження **Теодора Цегельського (1861-1939)**, священника УГКЦ, громадського діяча, почесного члена товариства «Просвіта»
- 23 80 років від дня народження Омеляна Леськіва (1941-2019), педагога, працівника культури, краєзнавця, культуролога, журналіста, члена Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини», громадського діяча**
- 24 90 років від дня народження Олександра Кіцери (1931), доктора медичних наук, професора (2000), завідувача кафедри оториноларингології Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, організатора і голови відновленого Українського лікарського товариства (1991-1993), дійсного члена НТШ, громадського діяча**
- 25 150 років від дня народження Лесі Українки (Лариси Косач-Квітки) (1871-1913), видатної письменниці, перекладачки, культурної діячки (Всеукр.)**
- 150 років (1871) з часу заснування першої державної жіночої учительської семінарії; з 1 вересня 1999 р. – Педагогічний коледж Львівського національного університету ім. І. Франка

БЕРЕЗЕНЬ

- 2 145 років від дня народження Мирона Кордуби (1876-1947), історика, викладача гімназій у Чернівцях, Львові та Холмі (1900-**

1918), професора Варшавського (1929-1939) та Львівського (з 1944 р.) університетів, члена НТШ, громадського діяча, письменника, публіциста

- 7** 85 років від дня народження **Ярослава Ісаєвича** (1936-2010), історика, академіка НАН України, президента Міжнародної асоціації українців, директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, першого голови Українського національного комітету істориків, автора праць з давньої української історії та культури, заслуженого діяча науки і техніки України (1996), громадського діяча
- 8-10** 75 років тому (1946) відбувся псевдособор Української греко-католицької церкви, т. зв. Львівський церковний собор, який прийняв рішення про скасування Берестейської унії і підпорядкування УГКЦ Російській православної церкві
- 12** 140 років від дня народження **Володимира Бірчака** (1881-1952), письменника, літературознавця, члена літературного об'єднання «Молода муза», воїна УСС, діяча Пласту
- 13** 85 років від дня народження **Романа Гурного** (1936-1998), учасника українського національно-визвольного руху, політв'язня, члена підпільного Українського національного комітету, члена Української Гельсінської спілки, УРП та Всеукраїнського товариства політв'язнів і репресованих
- 80 років від дня народження **Архипа Данилюка** (1941-2008), етнографа, географа-краєзнавця, музеєзнавця, автора понад 500 наукових праць, доцента кафедри географії України Львівського національного університету ім. І. Франка, фундатора і провідного наукового співробітника Музею народної архітектури та побуту у Львові, лауреата Всеукраїнської премії ім. П. Чубинського (2004), активного читача ЛОУНБ, якому було присвячено бібліографічний покажчик «Архип Данилюк» (серія «Митці Львова», 2002)
- 15** 100 років від дня народження **Богдана Когута** (1921-2011), письменника, політв'язня, члена ОУН, члена НСП України, лауреата літературної премії ім. Б. Лепкого (2001), читача ЛОУНБ, в рамках співпраці з ним видано методичні рекомендації до 100-річчя від дня народження **Юрія Липи** (2000) і посвяту йому «Він став на прю із «чорними вітрами» тоталітаризму» (2011)

- 90 років від дня народження **Ярослава Бурака** (1931-2011), фізика, члена-кореспондента НАН України, доктора фізико-математичних наук, заслуженого діяча наук України (1982), лауреата Державної премії України в галузі науки і техніки (1975), наукового керівника Центру математичного моделювання Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я. Підстригача НАН України
- 90 років від дня народження **Михайла Мандрика** (1931-2010), письменника, педагога-філолога, краєзнавця, просвітянина, громадського діяча, публіциста, почесного громадянина міста Стрия
- 22 85 років від дня народження **Михайла Осадчого** (1936-1994), правозахисника, письменника, журналіста, дисидента, політв'язня, викладача Львівського університету ім. І. Франка (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), члена-засновника Української асоціації незалежної творчої інтелігенції
- 23 180 років від дня народження **Олександра Борковського** (1841-1921), директора гімназії Дрогобича, редактора газет «Зоря», «Діло», публіциста, громадського діяча
- 10 років тому (2011) виборчий Синод єпископів УГКЦ обрав єпископа Святослава Шевчука Верховним архієпископом Києво-Галицьким, главою Української греко-католицької церкви
- 24 625 років (1396) з часу першої згадки про село Скнилів Пустомитівського району
- 27 110 років від дня народження **Михайла Сороки** (1911-1971), провідника Крайової ексекутиви ОУН, політв'язня, організатора і провідника руху спротиву в'язнів «ОУН-Північ»
- 28 60 років від дня народження **Мар'яни Прокопович** (1961), мовознавиці, перекладачки, члена НСП України
- 29 160 років від дня народження **Романа Залозецького** (1861-1918), хіміка-технолога, професора Львівської політехніки (нині – Національний університет «Львівська політехніка»), члена НТШ, першого голови Українського технічного товариства (1913), голови товариства «Сільський господар», організатора і директора Торгової школи при товаристві «Просвіта», посла до Галицького сейму
- 140 років від дня народження **Марійки Підгірянки** (Ленерт-Домбровської) (1881-1963), педагога, письменниці

- 30** 30 років тому (1991) з Ватикану до Львова повернувся Верховний архієпископ УГКЦ Іван Мирослав Кардинал Любачівський; у храмі св. Юра з цієї нагоди було відправлено Архієрейську Службу Божу
- 31** 70 років (1951) з часу заснування Інституту суспільних наук АН УРСР (з 1993 р. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України)

КВІТЕНЬ

- 7** 145 років від дня народження **Іларіона Свенціцького** (1876-1956), філолога, літературознавця, історика мистецтва, музеєзнавця, організатора і директора Церковного (згодом – Національного) музею у Львові (1905-1952), професора Львівського (таємного) університету та Львівського університету (з 1939 р.) (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), дійсного члена НТШ
- 75 років від дня народження **Василя (Богдана) Мендруня** (1946), священника УГКЦ, поета, бандуриста, організатора літературного гуртка «Крехівські дзвони»
- 8** 130 років від дня народження **Ярослава Гинилевича** (1891-1980), лікаря, педагога, сотника медичної служби УГА, лицаря-командора ордену св. Сильвестра Папи, громадського діяча
- 10** **100 років від дня народження Володимира Ковалика (1921-2017), поета, воїна УПА, репресованого, члена НСП України**
- 11** 75 років від дня народження **Тетяни Крушельницької** (1946), фізика, доцента кафедри інженерного матеріалознавства та прикладної фізики Національного університету «Львівська політехніка», громадської діячки, членкині Львівського обласного проводу об'єднання «За Україну!», заступниці голови громадської організації «Львівська бесіда»
- 15** 85 років від дня народження **Валентина Мороза** (1936-2019), історика, члена українського національно-визвольного руху, політв'язня, дисидента; автора понад 100 наукових праць, професора кафедри українознавства Львівського державного університету фізичної культури, доктора honoris causa коледжу Джерсі, члена об'єднання українських письменників «Слово»
- 16-19** 30 років тому (1991) відбувся десятий (перший в незалежній Україні) з'їзд письменників України (*Всеукр.*)

- 20-21** 30 років (1991) з часу проведення у Львові установчого з'їзду Всеукраїнської спілки політв'язнів
- 22** **100 років від дня народження Степана Ільницького (1921-2012), фахівця в галузі нафтохімії, дійсного члена НТШ, громадського діяча, учасника бою під Бродами в складі дивізії «Галичина» в липні 1944 р.**
- 24** 75 років тому (1946) розпочато примусове виселення українців з Ярославського та Любачівського повітів Польщі, яке супроводжувалося масовим знищенням
- 26** 35 років (1986) з часу Чорнобильської трагедії (*Всеукр.*)

ТРАВЕНЬ

- 1** 85 років від дня народження **Мар'яна Долішнього (1936-2006)**, економіста, доктора економічних наук, професора, академіка НАН України, директора Інституту регіональних досліджень НАН України (1994-2006); лауреата державної премії України в галузі науки і техніки, премій ім. О. Ліхтера та ім. М. Туган-Барановського НАН України
- 2** 90 років від дня народження **Ярослава Дзири (1931-2009)**, кандидата філологічних наук, історика-джерелознавця, публіциста, історіографа, літературознавця, шевченкознавця, перекладача, члена НСП України
- 4** 140 років від дня народження **Івана Фіголя (1881-1933)**, священника УГКЦ, доктора богослов'я, педагога, церковного та громадського діяча
- 80 років від дня народження **Романа Кудлика (1941-2019)**, поета, критика, члена НСП України; лауреата премій ім. В. Мисика за цикл поезій «Нічне збирання винограду» (1997), Фонду Воляників-Швабінських при фундації Українського вільного університету (2000) та премії ім. П. Куліша за багатолітнє високоякісне редагування журналу «Дзвін» та поетичну творчість (2014)
- 8** 160 років від дня народження **Євгена Озаркевича (1861-1916)**, лікаря, першого голови Українського лікарського товариства, співзасновника Народної лічниці у Львові, дійсного члена НТШ
- 9** **150 років від дня народження Володимира Гнатюка (1871-1926), етнографа, фольклориста, мистецтвознавця, перекладача та громадського діяча, члена-кореспондента**

Петербурзької академії наук (1902), академіка АН України (1924), члена Чеського наукового товариства (1905), Празької та Віденської академії наук, секретаря НТШ, голови його етнографічної секції (з 1916 р.), члена товариства «Просвіта»

- 60 років від дня народження **Віктора Неборака** (1961), письменника, літературознавця, перекладача, есеїста, учасника літутгруповання Бу-Ба-Бу, майстерні «Пси Святого Юра»
- 11 125 років від дня народження **Василя Микетюка** (1896-1973), лікаря-стоматолога, доктора філософії, учасника визвольних змагань, організатора і керівника першої зуболікарської школи, засновника Наукового стоматологічного товариства у Львові, автора першого українського стоматологічного словника
- 30 років від дня народження **Богдана Здебського** (1991-2014), солдата Збройних сил України, учасника російсько-української війни, нагородженого орденом «За мужність» III ступеня (померло)
- **50 років (1971) з дня заснування Державного західного наукового центру (нині – Західний науковий центр НАН України та МОН України), який об'єднує науковців з восьми областей**
- 16 145 років від дня народження **Миколи Конрада** (1876-1941), священника УГКЦ, блаженного священномученика, беатифікованого Папою Римським Іваном Павлом II
- 17 125 років від дня народження **Дмитра Паліїва** (1896-1944), журналіста, політичного і військового діяча, одного з організаторів Листопадового повстання у Львові 1918 р., одного із засновників УВО, члена ЦК УНДО (1925-1933 – голова ЦК); керівника Фронту національної єдності (1938); очільника відділу старшинського вишколу дивізії «Галичина»
- 80 років від дня народження **Ярослава Лемика** (1941-2012), учасника дисидентського руху й самвидаву, депутата Львівської міської ради I і II скликань (1990-1998), видавця (відновив видавництво «Світ дитини»), громадського діяча
- 18 40 років тому (1981) відкрито музей «Арсенал» як відділ Львівського історичного музею
- 19 35 років від дня народження **Романа Скаковського** (1986-2014), старшини Збройних сил України, учасника російсько-української війни, головного старшини дивізіону 80-ї окремої аеромобільної бригади, нагородженого орденом «За мужність» III ступеня і

нагрудним знаком «За оборону Луганського аеропорту» (посмертно)

- 21** 60 років тому (1961) у Львові відбувся суд над членами Української робітничо-селянської спілки – першої підпільної організації партійного типу в Україні повоєнного періоду – Л. Лук'яненком, І. Кандибою, С. Віруном та ін. (т. зв. «справа юристів»); шість членів спілки було засуджено до тривалих термінів ув'язнення, Л. Лук'яненко – до страти, але через 73 доби смертний вирок було змінено 15-річним ув'язненням
- 25** 85 років (1936) з початку політичного судового процесу над 23 членами ОУН (т. зв. «Львівський процес Бандери і товаришів»), у т. ч. дев'ятьма членами Крайової екзекутиви, серед яких були С. Бандера, Р. Шухевич, Я. Стецько, К. Зарицька та ін., використаного ними для викриття антиукраїнської політики польського уряду
- 26** 30 років тому (1991) під Бродами, на горі Жбир, встановлено пам'ятник на честь полеглих воїнів дивізії «Галичина» (1944)
- 31** 130 років від дня народження **Олександра Панейка** (1891-1950), мовознавця, вчителя українських гімназій у Львові, Тернополі, Коломиї, автора підручника «Граматика української мови»

ЧЕРВЕНЬ

- 1** 100 років від дня народження **Івана Сварника** (1921-1989), письменника, перекладача, педагога, головного редактора видавництва «Каменяр»
- 90 років від дня народження **Рогніди Сендецької** (1931-2015), лікаря-онколога, кандидата медичних наук, поетеси, громадської діячки
 - 75 років (1946) з часу заснування Львівського інституту фізичної культури (нині – Львівський державний університет фізичної культури ім. І. Боберського)
 - 70 років (1951) з часу заснування Фізико-механічного інституту ім. Г. Карпенка НАН України, відомого в країні і світі як науково-дослідницький центр у галузі механіки руйнування і міцності матеріалів
- 7** 105 років від дня народження **Петра Дужого** (1916-1997), діяча визвольного руху, референта пропаганди ОУН, письменника, почесного громадянина Львова

- 8 95 років від дня народження **Ірини Сеник** (1926-2009), поетеси, зв'язкової генерала Романа Шухевича, репресованої, дисидентки; членкині ОУН, Української Гельсинської групи і Пен-клубу, почесної громадянки Львова і Борислава
- 10 125 років від дня народження **Володимира Огоновського** (1896-1970), ученого-економіста, доктора природничих наук, доцента Львівського торговельно-економічного інституту (нині – Львівський торговельно-економічний університет), дійсного члена НТШ, члена легіону УСС, підстаршини УГА
- 110 років від дня народження **Івана Хандона** (1911-1989), члена УВО, ОУН-УПА, політв'язня, поета, художника
- 14 130 років від дня народження **Євгена Коновальця** (1891-1938), військового і політичного діяча, командира січових стрільців, полковника армії УНР, командира УВО, голови проводу ОУН, одного з ідеологів українського націоналізму
- 30 років тому (1991) в селі Зашкові Жовківського району встановлено пам'ятник Євгенові Коновальцю (скульптор Р. Романович, архітектор В. Потюк)
- 18 35 років від дня народження **Андрія Волокітіна** (1986), шахіста, заслуженого майстра спорту України (2004), міжнародного гросмейстера, дворазового чемпіона України (2004, 2015)
- 21 140 років від дня народження **Олександра-Станіслава Шпитковського** (1881-1969), священника УГКЦ, професора, історика, географа, викладача Львівської академічної гімназії
- 100 років від дня народження **Осипа Дяківа-«Горнового»** (1921-1950), публіциста, крайового провідника ОУН, теоретика і організатора боротьби УПА, заступника голови секретаріату УГВР, лицаря Золотого та Срібного Хреста заслуги
- 22-24 80 років тому (1941) відбулися масові розстріли українців Галичини і Волині в тюрмах НКВС
- 24 90 років з дня смерті **Івана Ціпановського** (1874-1931), першого рентгенолога в Галичині, громадського діяча
- 25 135 років від дня народження **Івана Крип'якевича** (1886-1967), історика, джерелознавця, академіка АН УРСР, професора Львівського університету ім. І. Франка (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), директора Інституту суспільних наук АН України (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), діяча НТШ

- 25-27** 20 років тому (2001) відбувся перший державний візит глави держави Ватикан Папи Римського Івана-Павла II до Львова
- 26** 90 років від дня народження **Богдана Сольмана** (1931-2011), лікаря-ортопеда-травматолога, кандидата медичних наук, громадського діяча
- 28** **25 років (1996) з часу прийняття Верховною Радою Конституції України (Всеукр.)**
- 30** 80 років тому (1941) у Львові проголошено Акт відновлення Української держави, сформовано Українське державне правління на чолі з Ярославом Стецьком

ЛИПЕНЬ

- 6** 125 років від дня народження **Івана Тиктора** (1896-1982), політичного і громадського діяча, старшини УСС, хорунжого УГА, редактора, видавця, власника найбільшого в Галичині у міжвоєнний період львівського видавничого концерну «Українська преса»
- 9** 70 років від дня народження **Ілька Лемка** (Іллі Семенова) (1951), письменника, публіциста, музиканта, дослідника історії Львова
- 12** 80 років від дня народження **Ярослава Кендзьора** (1941), політика, народного депутата України шести скликань (1990-2012), дисидента
- 15** 90 років від дня народження **Степана Злупка** (1931-2006), економіста, професора, заслуженого діяча науки і техніки України (2003), лауреата премії НАН України ім. М. Туган-Барановського за цикл робіт «Теоретичні основи відтворення трудового потенціалу і механізм його реалізації в умовах формування ринкової економічної системи» (1996), завідувача кафедри економіки України Львівського національного університету ім. І. Франка (1990-2006), голови економічної комісії НТШ
- 16** **200 років від дня народження Петра Головацького (1821-1853), журналіста, перекладача, педагога, громадсько-освітнього діяча, брата Якова Головацького**
- 17** 135 років від дня народження **Меланії Бордун** (1886-1968), педагога, історика, директорки Українського інституту для дівчат у Перемишлі, працівниці бібліотеки Національного музею у Львові; членкині НТШ, товариства «Руська академічна поміч»

- 20** 100 років тому (1921) Начальну команду УВО очолив Євген Коновалець
- 21** 115 років від дня народження **Олени Теліги** (1906-1942), поетеси, публіцистки, літературного критика, діячки ОУН (*Всеукра.*)
- 27** 40 років від дня народження **Дмитра Гудими** (1981), юриста, доцента Львівського національного університету ім. І. Франка (2010-2017), судді Верховного суду України (з 2017 р.)
- 28** 125 років від дня народження **Володимира Кипріяна** (1896-1934), теоретика і організатора українського філателістичного руху в Галичині, члена Ревізійного союзу українських кооперативів у Львові, члена легіону УСС
- 80 років від дня народження **Ярослава Камінецького** (1941-2019), педагога, поета, перекладача, громадського діяча, члена-кореспондента Академії педнаук України, члена Академії вищої освіти України, члена НСП України, лауреата премії ім. М. Шашкевича за книгу вибраних поезій «Любов і пісня» (2003)
- 30** 80 років (1941) з часу створення з ініціативи Андрея Шептицького Української національної ради, очільником якої було обрано Костя Левицького

Цього місяця виповнюється:

100 років (1921) з часу заснування Львівського (таємного) українського університету (1921-1925) – нелегального вищого навчального закладу, створеного у відповідь на полонізацію Львівського університету, першим ректором якого був Василь Щурат

СЕРПЕНЬ

- 2** 55 років від дня народження **Тараса Кицмея** (1966), підприємця, науковця, економіста і громадського діяча, президента корпорації SoftServe, заслуженого економіста України, голови правління асоціації «Інформаційні технології України», члена сенату Українського католицького університету
- 3** 80 років від дня народження **Аретія Кравця** (1941), лікаря – променевого терапевта, дослідника історії української медицини, члена головної управи Українського лікарського товариства
- 9** 135 років від дня народження **Олександра Тисовського** (1886-1968), педагога, основоположника і організатора Пласту, доктора

біологічних наук, професора Академічної гімназії у Львові, Львівського (таємного) українського університету, Львівського державного університету ім. І. Франка, вищих агрономічних курсів у Львові, дійсного члена НТШ

- 10 80 років від дня народження **Романа Лубківського** (1941-2015), письменника, перекладача, есеїста, культуролога, державного і громадського діяча, надзвичайного і повноважного посла України в Чехії, члена НСП України, лауреата Шевченківської премії за збірку поезій «Погляд вічності» (1992), читача ЛОУНБ
- 11 75 років від дня народження **Богдана Залізняка** (1946), поета, публіциста, доцента Львівського національного університету ім. І. Франка, члена НСП України, читача ЛОУНБ
- 12 90 років від дня народження **Теодозія Старака** (1931-1999), дисидента, громадського діяча і дипломата, першого посла незалежної України в Польщі (1991), голови Світової федерації українських лемківських об'єднань (1997)
- 17 100 років від дня народження **Олеся Ангелюка** (1921-2008), літератора, публіциста, редактора газети «Нескорені» (з 1992 р.), політв'язня, громадського діяча
- 18 140 років від дня народження **Клима Гутковського** (1881-1915), військового діяча, сотника легіону УСС, редактора часопису «Праця»
- 19 150 років від дня народження **Ярослава Лопатинського** (1871-1936), сотника і лікаря УГА, композитора
- 24 150 років від дня народження **Василя Щурата** (1871-1948), педагога, літературознавця, поета, перекладача, голови НТШ, першого ректора Львівського (таємного) українського університету, одного із засновників товариства «Учительська громада»
 - 30 років (1991) з часу прийняття акта проголошення незалежності України та створення самостійної української держави – України і припинення існування УРСР
- 25 75 років від дня народження **Михайла Марківича** (1946), лікаря-ортопеда, мецената, почесного громадянина Львова
- 27 200 років від дня народження **Юліана Лаврівського** (1821-1873), правника, видавця, перекладача, культурного і політичного діяча-народовця, посла до Галицького сейму, голови товариства «Просвіта»

- 165 років від дня народження **Івана Франка** (1856-1916), письменника, вченого, публіциста, літературознавця, мовознавця, історика, бібліографа, доктора філософії, дійсного члена НТШ, громадсько-політичного діяча, ініціатора і організатора революційно-демократичних видань «Громадський друг», «Дзвін», «Молот»

Цього місяця виповнюється:

460 років (1561) з часу завершення написання Пересопницького Євангелія, визначної пам'ятки староукраїнської мови та мистецтва, на якому на вірність народові й державі присягають президенти України з 1991 року (*Всеукр.*)

115 років (1906) з часу появи першого в Україні таксі (стоянки Оперний театр, пл. Міцкевича та пл. Митна у Львові)

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 130 років тому (1891) відбулося перше віче жінок Галичини в Стрию під керівництвом Наталії Кобринської та Євгенії Ярошинської; зібрання ухвалило петиції до австрійської державної ради, в яких йшлося про необхідність допущення жінок до університету, створення жіночої гімназії у Львові, дитсадків-«охоронок» та ін.
- 6 175 років від дня народження **Тита Реваковича** (1846-1919), правника, громадського діяча, організатора і голови філії товариства «Просвіта» у Львові, члена-засновника НТШ
- 75 років (1946) з часу заснування Львівського інституту прикладного і декоративного мистецтва (нині – Львівська національна академія мистецтв)
- 7 30 років (1991) з часу виходу першого номера львівської суспільно-політичної газети «Високий Замок»
- 5 років з часу відкриття першого меморіалу Героям Небесної сотні та загиблим воїнам АТО на території Національного університету «Львівська політехніка»
- 12 90 років від дня народження **Олександра Дзьобана** (1931), історика, бібліографа, літературознавця, археографа, працівника Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника
- 13 65 років від дня народження **Віктора Палинського** (1956), письменника, есеїста, літературного критика, публіциста,

- мистецького аналітика, культуролога, члена НСП України, лауреата міжнародних та всеукраїнських премій, читача ЛОУНБ
- 14 60 років від дня народження **Марії Мохналь (Савки)** (1961), поетеси, членкині НСП України
- 15 165 років від дня народження **Михайла Короля** (1856-1925), адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча, посла до Галицького сейму, комісара ЗУНР у Жовкві, члена законодавчої, фінансової комісій та комісії закордонних справ УНР
- 17 110 років від дня народження **Василя Біласа** (1911-1932), діяча ОУН, Пласту, страченого за участь у нападі на пошту в Городку
- 18 85 років від дня народження **Левка Воловця** (1936), письменника, літературознавця, критика, члена НСП України, співавтора шкільних підручників з літератури
- 20 160 років від дня народження **Михайла Пачовського** (Миханя Лопача) (1861-1933), письменника, педагога, фольклориста, композитора-аматора, автора наукових праць з проблем української школи, підручників і словників, члена товариства «Учительська громада», громадського діяча
- 27 80 років від дня народження **Романа Лемехи** (1941-2019), багаторічного диктора і телеведучого Львівського телебачення, заслуженого артиста України (1991)
- 28 30 років (1991) з часу перепоховання політв'язнів Михайла Сороки та його дружини Катерини Зарицької на Личаківському цвинтарі у Львові
- 29 155 років від дня народження **Михайла Грушевського** (1866-1934), історика, громадського і політичного діяча, голови Центральної ради УНР, дійсного члена Чеської академії наук, академіка ВУАН, голови НТШ у Львові, професора, завідувача кафедри історії Львівського університету, автора понад 2000 наукових праць
- 30 125 років від дня народження **Ярослава Барнича** (1896-1967), композитора, диригента, скрипаля, педагога, автора оперети «Гуцулка Ксеня», воїна легіону УСС, громадського діяча
- 90 років від дня народження **Михайла Бродина** (1931), вченого в галузі фізики твердого тіла, нелінійної оптики та квантової електроніки, академіка НАН України (1982), заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата численних державних премій в галузі науки і техніки, директора Інституту фізики Львівського

національного університету ім. І. Франка, члена НТШ, Українського фізичного товариства

- 75 років тому (1946) засновано Сільськогосподарський інститут (нині – Львівський національний аграрний університет)

Цього місяця виповнюється:

130 років (1891) з часу першої еміграції українців у Канаду

80 років тому (1941) відновлено діяльність Греко-католицької Богословської академії у Львові, заснованої митрополитом Андреем Шептицьким в 1928 році як частина українського університету; організатором і ректором її увесь час був о. Йосип Сліпий – пізніше митрополит; вона припинила своє існування з окупацією в 1939 р., відновила діяльність у 1941 р. і була закрита 1944 р.

ЖОВТЕНЬ

- 1 130 років від дня народження **Івана Бучка** (1891-1974), греко-католицького владики, організатора і першого ректора Малої семінарії у Львові, архієпископа Леокадійського, почесного члена НТШ
- 3 140 років від дня народження **Михайла Возняка** (1881-1954), літературознавця, академіка АН України, дійсного члена НТШ, професора, завідувача кафедри української літератури Львівського університету (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), директора Інституту суспільних наук АН України (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), автора близько 600 наукових праць
- 7 40 років від дня народження **Святослава Літинського** (1981), доктора філософії, громадського діяча, відомого захисника української мови, першого отримувача внутрішнього паспорта громадянина України без російськомовної сторінки, першого, хто виборов право маркування побутової техніки українською мовою іноземними компаніями
- 40 років від дня народження **Степана Суса** (1981), єпископа УГКЦ, куріального єпископа Києво-Галицького Верховного архієпископа, титулярного єпископа Зигрісу, голови Пасторально-міграційного відділу Патріаршої курії УГКЦ
- 9 425 років з часу підписання Берестейської унії (1596) – церковної угоди, за якою більшість ієрархів Київської митрополії вийшли з-

під канонічної підлеглості Константинопольському патріархату та приєднались до Римо-католицької церкви; рішення собору передбачало утворення Руської унійної церкви, згодом названої греко-католицькою

- 10** 90 років від дня народження **Атени Пашко** (1931-2012), поетеси, громадської діячки, голови Союзу українок, дружини В'ячеслава Чорновола
- 16** 80 років з дня смерті **Кирила Трильовського** (1864-1941), адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча, одного із засновників Української радикальної партії та Селянсько-радикальної партії Східної Галичини, депутата віденського парламенту, посла до Галицького сейму, творця січового руху, члена Національної ради ЗУНР
- 17** 85 років від дня народження **Івана Драча** (1936-2018), поета, перекладача, драматурга, кіносценариста, державного і громадського діяча, першого голови Народного Руху України, депутата Верховної Ради України III і IV скликань (1998-2006), лауреата Шевченківської премії за збірку поезій «Корінь і крона» (1976), Героя України (2006) (*Всеукраїнська*)
- 22** 30 років (1991) з часу заснування Інституту екології Карпат НАН України
- 25** 135 років від дня народження **Михайла Терлецького** (1886-1966), фармацевта, мецената, громадського діяча, колишнього власника аптеки на пл. Ринок у Львові (нині – аптека-музей «Під чорним орлом»)
- 27** 75 років від дня народження **Любові Горбенко** (1946), поетеси, редакторки, перекладачки, членкині НСП України
- 30** 140 років (1881) з часу заснування Українського педагогічного товариства «Руське товариство педагогічне» (пізніше – «Рідна школа»)

ЛИСТОПАД

- 2** 140 років від дня народження **Остапа Грицяя** (1881-1954), публіциста, перекладача, критика, літературознавця, педагога, громадського діяча, дійсного члена НТШ
- 3** 110 років від дня народження **Ростислава Волошина** (1911-1944), публіциста, політичного і військового діяча, члена ОУН, полковника УПА

- 5 60 років від дня народження **Ольги Кіс** (1961), поетеси, вчительки, членкині НСП України
- 8 70 років (1951) з часу відкриття у Стрийському парку Львівської дитячої залізниці на основі колії для підвезення експонатів Крайової виставки 1894 р.
- 9 100 років від дня народження **Віктора Чукаріна** (1921-1984), гімнаста, заслуженого майстра спорту СРСР, заслуженого тренера УРСР, доцента, завідувача кафедри гімнастики Львівського інституту фізичної культури, чемпіона Олімпійських ігор (4 рази в 1952 р., 3 рази в 1956 р., всього 11 олімпійських нагород), світу (1954), СРСР (13 разів в 1948-1956 рр.) в окремих видах
- 45 років (1976) з часу заснування Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод (Української Гельсінської групи), яка трансформувалася в громадсько-політичну організацію – Українська Гельсінська спілка (1988)
- 12 80 років з дня смерті **Костя Левицького** (1859-1941), державного діяча, адвоката і публіциста, голови уряду ЗУНР, співзасновника і голови Української Національної Ради, дійсного члена НТШ і «Просвіти»
- 20 100 років (1921) з часу створення у Львові книговидавничої спілки «Червона Калина» колишніми вояками УСС та УГА з метою збирання й видання матеріалів, документів, спогадів періоду визвольних змагань та Української державності (1917-1920), надзірну раду якої очолював Степан Шухевич, головним директором був Осип Навроцький
- 21 90 років з дня смерті **Остапа Макарушки** (1867-1931), філолога, педагога, професора, завідувача кафедри педагогіки Львівського (таємного) українського університету, автора праць з мовознавства, посібників для гімназій з латинської та старогрецької мов, творів для дітей, розвідок про Т. Шевченка, О. Маковея, О. Потебню, О. Огоновського, директора учительської семінарії Українського педагогічного товариства «Рідна школа» (1910, 1922-1931), дійсного члена НТШ, громадського діяча
- 24 230 років від дня народження **Луки Данькевича** (псевдоніми Лука з Ракова, Хуторський К. та ін.) (1791-1867), священника УГКЦ, поета, байкаря, публіциста, громадського діяча

- 26** 145 років від дня народження **Віктора Курмановича** (1876-1945), військового діяча, генерал-хотаря УГА, командира групи «Північ» і I корпусу УГА, члена ОУН, одного з організаторів української дивізії «Галичина»
- 27** 30 років (1991) з часу заснування П. Мацкевичем львівського видавництва «Кальварія»

Цього місяця виповнюється:

35 років (1986) з часу відкриття музею-садиби Маркіяна Шашкевича (відділ Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Возницького) у селі Підлисса Золочівського району

ГРУДЕНЬ

- 1** 60 років від дня народження **Олександра Гордона** (1961), економіста, поета, есеїста, критика, перекладача, члена НСП України
- **30 років тому (1991) український народ на референдумі 90,32 відсотками голосів підтвердив Акт проголошення незалежності України**
- 4** 80 років від дня народження **Юрія Зайцева** (1941-2020), історика, старшого наукового співробітника відділу новітньої історії Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича
- 6** 10 років з часу освячення та відкриття Гарнізонної церкви УГКЦ святих апостолів Петра і Павла (2011), відомої як костел єзуїтів (збудований на початку XVII у стилі раннього бароко), однієї з найбільших культових споруд Львова
- 8** 30 років тому (1991) на тристоронній зустрічі у Біловезькій пущі ліквідовано СРСР
- 10** 130 років від дня народження **Андрія Моторного** (1891-1964), доктора технічних наук, професора Львівського політехнічного інституту, одного із творців української геодезичної школи, засновника геодезичного факультету
- 13** 120 років від дня народження **Миколи Дужого** (1901-1955), військового і громадсько-політичного діяча, підхорунжого УГА, члена УВО, ОУН, сотника УПА, секретаря президії УГВР, секретаря Головної управи товариства «Просвіта», письменника, журналіста, редактора, лицаря Бронзового Хреста заслуги
- 95 років від дня народження **Ярослава Дашкевича** (1926-2010), доктора історичних наук, професора, археографа, сходознавця,

дійсного члена НТШ, громадського діяча, політв'язня, автора понад 1700 наукових та публіцистичних праць

- 15** 130 років від дня народження **Миколи Голубця** (1891-1942), історика, архівіста, краєзнавця, мистецтвознавця, письменника, публіциста, редактора, перекладача, бібліографа; члена комісії НТШ з історії мистецтва, одного з організаторів Асоціації незалежних українських митців; добровольця легіону УСС, чотаря УГА
- 19** 55 років від дня народження **Лесі Бернакевич** (1966), письменниці, членкині НСП України
- 20** **100 років від дня народження Остапа Парасюка (1921-2007), фізика-теоретика, дійсного члена Академії наук України, академіка, фахівця в галузі квантової теорії поля і математичної фізики**
- 21** 160 років від дня народження **Миколи Мариновича** (1861-1944), військового діяча, генерал-хорунжого армії УНР, референта начальної команди Галицької армії у складі об'єднаних армій УНР і ЗУНР, просвітянина
- 25** 85 років від дня народження **Євгенії Божик** (1936-2012), письменниці, публіцистки, громадської діячки, членкині НСП України; лауреатки п'ятих міжнародних літературних конкурсів, премії ім. Ірини Вільде за твір «Келих часу» (2007) та ін.
- 26** **150 років від дня народження Євмена Лукашевича (1871-1929), дипломата, лікаря, співорганізатора Спілки українських лікарів, ініціатора створення Українського Червоного Хреста, міністра охорони здоров'я ЗУНР, автора україномовного анатомічного словника**
- 30** 115 років від дня народження **Святослава Гординського** (1906-1993), поета, перекладача, критика, художника-графіка, мистецтвознавця, співзасновника Асоціації незалежних українських митців, дійсного члена НТШ, почесного громадянина Львова

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 810** років (1211) з часу першої згадки про Бібрку
- 780** років (1241) з часу знищення татарами Старого Самбора; мешканці переселилися до оборонної оселі Погонича і заклали там нове місто Самбір
- 765** років (1256) з часу першої письмової згадки про Львів у Галицько-Волинському літописі
- 720** років (1301) з часу смерті галицького князя Лева Даниловича, сина Данила Романовича (бл. 1228 – бл. 1301); похований у селі Лаврів Старосамбірського району в Онуфріївському монастирі отців Василіан
- 665** років (1356) з часу заснування магістрату Львова, який існував до 1784 року
- 650** років (1371) з часу відновлення Галицької митрополії
- 640** років (1381) з часу знищення пожежею княжого Львова і зведення нового, готичного, міста
- 615** років (1406) з часу першої письмової згадки про Кам'янку-Бузьку як про поселення Димошин (до 1944 р. – Кам'янка Струмилова)
- 610** років (1411) з часу першої згадки про Сокаль
- 610** років (1411) з часу першої згадки про село Лисиничі під Львовом
- 600** років (1421) з часу надання магдебурзького права селищу Стара Сіль на Старосамбірщині
- 590** років тому (1431) у Львові збудовано каплицю св. Духа при шпиталі біля костелу єзуїтів
- 580** років (1441) з часу надання магдебурзького права селищу Олесько
- 580** років (1441) з часу першої згадки про Пустомити
- 580** років (1441) з часу першої згадки про селище Підкамін' на Бродівщині
- 465** років (1556) з часу завершення будівництва Порохової вежі та міського арсеналу у Львові
- 450** років (1571) з часу побудови дзвіниці над Вірменським кафедральним собором Успіння Пресвятої Богородиці
- 445** років тому (1576) вперше згадано лікування мінеральними водами (купелями) «на теренах Яворівських» у селищі Шкло
- 435** років (1586) з часу заснування Львівським братством першої братської школи в Україні
- 430** років (1591) з часу створення друкарні Львівського Успенського Ставропігійського братства

- 430** років тому (1591) у Львові вийшов «Адельфотес» – греко-церковнослов'янська граматика, укладена учнями Львівської братської школи
- 430** років (1591) з часу створення в місті Белзі церковного братства
- 335** років від дня народження **Атанасія Шептицького** (1686-1746), церковного діяча, архімандрита в Уневі, львівського єпископа, який розпочав будівництво собору св. Юра у Львові
- 330** років тому (1611) засновано Жовківський монастир отців Василиян
- 285** років від дня народження **Петра Білянського** (1736-1798), священника УГКЦ, церковного і освітнього діяча, єпископа Львівського, Галицького і Кам'янецького, першого представника білого (мирського) духовенства на Львівській єпископській кафедрі УГКЦ
- 260** років (1761) з початку будівництва митрополичої палати собору св. Юра у Львові (архітектор К. Фессінгер)
- 250** років тому (1771) на території собору св. Юра у Львові побудовано будинки капітули, тераси з двораменними сходами, ажурну огорожу довкола подвір'я з двома брамами
- 245** років (1776) з часу заснування у Львові першого міського стаціонарного театру
- 235** років (1786) з часу заснування Личаківського некрополя у Львові (нині – Державний історико-культурний музей-заповідник «Личаківський цвинтар»)
- 215** років від дня народження **Євстахія Прокопчиця** (Прокопича) (1806-1856), філолога, педагога, громадського і політичного діяча, який домагався викладання шкільних дисциплін у Галичині українською мовою, заснування кафедри української мови і літератури у Львівському університеті
- 200** років від дня народження **Михайла Димета** (1821-1890), львівського купця, мецената, одного з засновників «Просвіти», який у 1862 р. привіз у Львів «Кобзар» Т. Шевченка
- 180** років (1841) з часу заснування Фармацевтичного товариства у Львові – першої фахової організації фармацевтів у Західній Україні
- 175** років від дня народження **Костя Лучаківського** (1846-1912), філолога, вчителя гімназій у Львові, Буську, інспектора українських приватних середніх шкіл, автора шкільних підручників
- 175** років (1846) з часу встановлення телеграфного зв'язку Львів – Відень
- 160** років (1861) з часу створення Галицького крайового сейму – представницько-законодавчого органу Галичини в складі Австро-Угорщини, який діяв до 1918 року

- 155** років від дня народження **Михайла Бачинського** (1866-1912), священника УГКЦ, поета, перекладача, журналіста, діяча «Просвіти»
- 150** років (1871) з часу виходу у світ першого путівника краєзнавця Антона Шнайдера з описом історичних пам'яток Львова
- 145** років від дня народження **Володимира Дидинського** (1876-1937), інженера-будівельника, члена-засновника і першого голови студентського товариства «Основа» у Львові, голови філії товариства «Сільський господар» у Дрогобичі, директора українського банку
- 140** років від дня народження **Всеволода Левицького** (1881-1963), інженера-лісівника, професора Львівської політехніки, працював у Львівській дирекції лісів
- 140** років (1881) з часу завершення спорудження будинку Галицького крайового сейму (нині – головний корпус Львівського національного університету ім. І. Франка) (архітектор Юліуш Гохбергер)
- 140** років (1881) з часу відкриття Львівської ветеринарної школи, на базі якої у 1897 р. була створена Академія ветеринарної медицини, а в 1939 р. – Львівський зооветеринарний інститут (нині – Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. Гжицького)
- 140** років (1881) з часу виходу у світ ілюстрованого літературно-політичного наукового журналу «Світ» у Львові
- 135** років від дня народження **Петра Петрика** (1886-1984), військового і громадсько-освітнього діяча, сотника УГА, голови філії товариства «Просвіта» у Львові
- 130** років від дня народження **Миколи Гілецького** (1891-1951), репресованого, лікаря УПА, члена Українського лікарського товариства
- 130** років тому (1891) споруджено будинок Галицької ощадної каси (нині – Музей етнографії та художнього промислу Інституту народознавства НАН України) (архітектор Юліан Захаревич)
- 125** років від дня народження **Іларія Ольхового** (1896-1953), діяча кредитної кооперації Галичини, директора Центробанку (1937-1944) у Львові
- 120** років тому (1901) споруджено церкву Вознесіння Господнього на Старому Знесінні у Львові (архітектор Владислав Галицький)
- 115** років (1906) з часу заснування літературного угруповання українських письменників Львова «Молода муза» (Богдан Лепкий, Петро Карманський, Михайло Яцків, Василь Пачовський та ін.)

- 110 років тому (1911) з ініціативи товариства «Просвіта» у Львові засновано двокласну жіночу торгову школу
- 110 років від дня народження **Романа Винницького** (Максимовича) (1911-1947), лікаря УГА, члена ОУН
- 110 років тому (1911) створено спортивне товариство «Україна»; головою обрано Матвія Яворського, серед активних членів – Тарас і Петро Франки, Федір Черник, Роман Купчинський, Карло Мікльош та ін.
- 90 років (1931) з часу виходу дитячого ілюстрованого журналу «Дзвіночок», засновник – Іван Тиктор
- 75 років з дня загибелі **Михайла Галя** (Коника) (1914-1946), члена ОУН, підполковника УПА, командира Перемиського куреня, заступника командира 25 тактичного відтинку УПА «Лемко»
- 65 років (1956) з часу заснування Науково-дослідного інституту землеробства і тваринництва західних районів УРСР, у квітні 1992 року його перейменовано в Інститут землеробства і тваринництва Західного регіону УААН, з липня 2011 року – Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН (с. Оброшине Пустомитівського району)
- 55 років (1966) з часу створення на базі найдавнішої аптеки Львова музею історії фармації; нині діюча аптека-музей «Під чорним орлом»
- 50 років (1971) з часу знищення могил Українських січових стрільців на Янівському цвинтарі за дорученням Львівського облвиконкому; ентузіастам тоді вдалося врятувати могили Мирона Тарнавського та Костя Левицького
- 35 років тому (1986) у Трускавці з ініціативи професора Володимира Козявкіна відкрито Інститут медичної реабілітації та Реабілітаційний центр для лікування хворих дитячим церебральним паралічем, вертебральних синдромів, артрозів та інших ортопедичних і неврологічних розладів (нині – Міжнародна реабілітаційна клініка Козявкіна)

25 січня

ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ІЗ ПЕРШОГО РЯДКА

Оксана ДУМАНСЬКА (1951)
До 70-річчя від дня народження

Вона каже, що ніколи не мріє, не ображається, страх від себе відганяє, бо він знищує зісередини, не любить, коли її жаліють. Своїм успіхам не радіє, а від невдач не засмучується. Оксана Думанська – прозаїк, перекладач, науковець, доцент кафедри видавничої справи та редагування Української академії друкарства, авторка книг для дорослих та дітей.

Народилася в селі Локня Кролевецького району Сумської області. Батьки – вчителі. Читати почала у дошкільному віці, з класики – таємно від батьків – «проковтнула» п'єсу Карпенка-Карого. Відтоді полюбила традиційний український театр. Навчалася у школі під Києвом у невеликому містечку Березань. У 1973 році закінчила філологічний факультет Київського національного університету. Спершу працювала педагогом, бібліотекарем, згодом знайшла роботу в районній молодіжній газеті. *«Це була хороша школа журналістики, де мене навчили жартівливому точному слову»*, – згадує Оксана Думанська.

Зі своїм майбутнім чоловіком познайомилась на Далекому Сході, де майбутній інженер працював у студентському будівельному загоні, а вона приїхала у відрядження від редакції газети. За пів року молодята перебралися до Львова, виховали трьох дітей. Після смерті чоловіка, з яким прожила 27 років, завантажила себе роботою, щоб не розкисати. *«Присутність свого чоловіка відчуваю завжди. Бачу його на фотографіях, у наших спільних дітях. Читаю листи, які він мені писав. У мене немає такої туги, аби кожен день вставати, дивитися на фотографії та плакати. Це не тому, що в мене не рветься серце, а тому, що цього не потрібно. Людині завжди Бог уділяє стільки, скільки вона заслужила».*

Першу книгу «Ексклюзив» (2002) Оксана Думанська написала після свого «правдивого повноліття», відсвяткувавши п'ятдесят. Книга про студентські «київські» часи вийшла у видавництві «Каменярь» і миттєво привернула увагу читачів, стала літературною сенсацією. *«Я випадкова письменниця»*, – каже про себе О. Думанська. Справді, старт виявився легким, і за порівняно короткий час вона зуміла підготувати й видати чимало творів для дорослих та дітей, притому кожна з її книг – особлива.

З 2004 року Оксана Думанська – членкиня Національної спілки письменників України, з якої згодом вийшла добровільно. Лауреатка премії ім. Дмитра Нитченка Ліги українських меценатів за оборону українського слова (2004); лауреатка літературної премії ім. Ірини Вільде (2007). У 2011 році вона відзначена особливою нагородою – медаллю «Великий друг маленьких читачів» за активну участь в програмних заходах Львівської обласної бібліотеки для дітей.

У 2004 році вийшла друком «Графиня з Куткора» – біографічна оповідь про нашу славу землячку, художницю Софію Караффу-Корбут. Через рік – повість для підлітків «Спосіб існування білкових тіл». У 2007 році в творчому доробку письменниці з'явився ще один твір – «Романи на одну ніч», роком пізніше – «Оповідки з жіночої торебки» про наших сучасниць, близьких і далеких, молодих і старших, успішних і не дуже. У «Літературному Львові» читаємо: *«„Оповідання з жіночої торебки” – це розповідь, написана*

хвилюючим серцем, де за зображуваними явищами сучасності ми бачимо не тільки нинішній день, а й проливаємо світло на майбутнє».

Оксана Думанська співпрацює з Видавництвом Старого Лева, «Махаон-Україна», «Свічадо», «Світ Дитини», перекладає найкращі зразки сучасної світової літератури. У її перекладі та літературному опрацюванні з'явилися, зокрема, казка «Артур» Люка Бессона, «Пригоди сонячних зайчиків» Валерія Медведєва, повість Миколи Гоголя «Тарас Бульба».

Літературна агенція «Піраміда» започаткувала серію веселих детективів і обрала для втілення свого задуму Оксану Думанську, зважаючи на її легке перо, дотепну мову й уміння створити сюжет. Отже, «Хроніка пригод Геня Муркоцького» – своєрідний експеримент, за жанром – небанальний детектив.

Науковці Львова знають пані Оксану як керівника авторського колективу монографій «Іван Тиктор. Талан і талант» (2007) – першої розвідки про найзнаменитішого українського видавця – та «Я сіяв те, що Бог послав...» (2009) – про Павла Чубинського.

Відомі львівські екскурсоводи Петро та Іван Радковці у червні 2015 року презентували книгу «Таємниці львівських левів». Літературний редактор видання Оксана Думанська зазначила: *«Я бажаю щастя цій книзі..., тому що розумію – кожен, хто має в сім'ї дітей, повинен мати цю книгу, для того, щоб читати її вранці, в обід, ввечері чи коли дитина попросить. Я більш ніж впевнена, що в тих сім'ях, де є діти, ці казки та легенди переповідатимуть дорослим».* А відкриттям, посвятою 2015 року і XXII Форуму видавців у Львові стала книга «Шептицький від А до Я» (Видавництво Старого Лева). Серед колективу авторів, які працювали над виданням, і Оксана Думанська.

Оксана Думанська – надзвичайно світла, життєрадісна, зичлива людина, яка пише дотепні, розумні, цікаві книжки. І таланту, мудрості, доброти у неї знайдеться ще на багато книг.

Ольга ВАХУЛА

ЛІТЕРАТУРА

Думанська О. Ексклюзив [Текст] : роман, повість / О. Думанська. – Львів: Каменяр, 2002. – 180 с.

Думанська О. Оксана Думанська : «Все починається з першого рядка» [Текст] : розмова з письменницею / вела Богдана Палинська // Голос народу. – 2011. – 5 листоп. – С. 3.

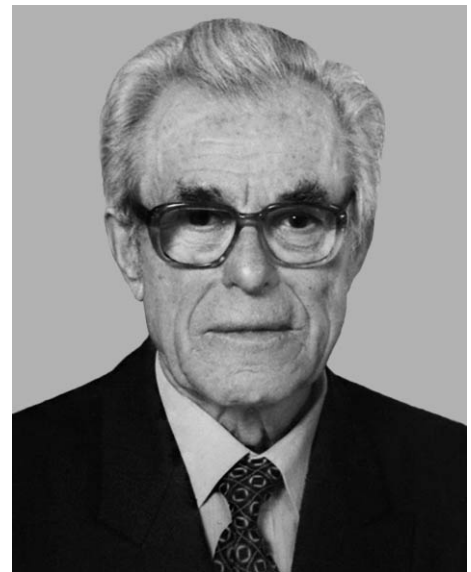
* * *

Кісь М. Така не випадкова «випадкова» Оксана Думанська [Текст] : [про зустріч з письменницею в Бродів. район. дит. б-ці] / М. Кісь // Броди вечірні. – 2017. – 11 квіт. – С. 4.

Ліпич Ю. Оксана Думанська [Текст] / Ю. Ліпич // Країна. – 2014. – № 19. – С. 39-41.

15 березня

НЕЗНАНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СОЛЖЕНИЦІН

Богдан КОГУТ (1921-2011)
До 100-річчя від дня народження

Здоров'ям і життям найкращих купована воля України.
Данило ЧАЙКОВСЬКИЙ

З плином часу ми іноді зупиняємося і оглядаємо зором уже пройдене – події, явища, імена... І там, у далекому минулому, ми бачимо тих людей, яких нам так не вистачає сьогодні. Людей, які мали ідеали та вартості і цінували їх понад усе; людей, котрі могли

відверто виступити на захист і стати проти напасників; людей, які пережили фізичний біль нелюдських умов животіння у в'язничних катівнях, душевний біль пошматованих колючими дротами доль побратимів і близьких; людей, які пройшли свої дантові кола – сталінські, пізньохрущовські та брежнєвсько-андроповські тюрми, табори, психлікарні – і все це було в ім'я утвердження нашої національної гідності, нашої незалежності, нашого сьогодення.

«Ходи тільки по лінії найбільшого опору, і ти пізнаєш світ. Ти пізнаєш його на власній шкурі. А пізнавши світ, ти не впізнаєш себе і не понесеши ніколи душу свою на базар, бо вона буде ціннішою за Всесвіт, і не буде того, хто міг би її купити» (І. Багрянний).

До цієї когорти людей належав Богдан Когут, прозаїк, публіцист, лауреат літературної премії ім. Богдана Лепкого, член Національної спілки письменників України; політв'язень, член ОУН і Товариства політичних в'язнів та репресованих.

Народився він у с. Конюхи на Тернопільщині в сім'ї новеліста, історика, воїна УГА Йосипа Когута. Закінчив заочно факультет романо-германської філології Одеського державного університету. Вільно володів англійською, німецькою, польською та іспанською мовами.

Наприкінці 30-х років став членом підпільної ОУН, потім вояком УПА, за що зазнав переслідувань від польських шовіністів, німецьких окупаційних властей і радянських каральних органів. Під час війни був заарештований німцями. Тричі тікав з-під розстрілу. У 1945 році був схоплений СМЕРШем, а в 1947 році засуджений до смертної кари, яку було замінено на 25 років концтаборів ГУЛАГу. Був звільнений з ув'язнення у 1956 році без права проживання в Західній Україні. Поселився в Миколаєві, де викладав у середній школі англійську мову. У 70-літньому віці родина Когутів взяла на виховання двох хворих хлопчиків з дитячого будинку.

До Львова повернувся у 1988 році. Активно займався письменницькою діяльністю. Жив дуже скромно, стійко переносив незгоди: мав три інсульти, у 2009 році зламав одну ногу у стегні, потім другу, пролежав майже рік у гіпсі. Його не було реабілітовано.

Отримував пенсію 500 грн. Помер Б. Когут 16 лютого 2011 року у Львові. Похований на Личаківському кладовищі.

Богдан Когут належав до покоління, яке, прийнявши естафету від учасників визвольних змагань 1918-1920-х років, самовіддано присвятило себе продовженню їхньої боротьби за волю України. З юних літ він був на підпільній роботі, сповненій постійної смертельної небезпеки. Міг розділити долю більшості жертвних учасників цієї боротьби. Але вижив. Бо мав призначення.

«...Йшов 1945 рік. Закінчилася війна. Багато колишніх червоноармійців, які в силу обставин і волі своїх командирів опинилися на німецькому боці, зустріли той день у центрі Європи. Склавши зброю 13 травня 1945 року, вони воліли залишитися полоненими, аніж повертатися до своїх, бо знали, передчували, що там стануть устократ чужішими, більше того – «ворогами народу». Але їм відповіли американці, перед якими вони склали зброю, що вони вже не військо і мають йти додому...»

Раптом з'явилося три чи чотири статні жінки у військових мундирах і почали стріляти у конвойованих людей. Були вбиті і поранені...»

Але це був тільки початок, бо всі, хто потрапив у ту колону, були приречені. Вони гинули. Гинули на етапах, у табірних зонах, на уральських лісопозаводах, у колимських руднях... – від голоду, пошестей, ножів деградованих співтабірників, санкціонованих згори свавільних пострілів конвоїрів...

Але не всі загинули. Мусив хтось вижити. І цим кимось був Богдан Когут, двадцятичотирирічний галичанин, який мав за собою і довоєнні погоні польських шовіністів, і три втечі з-під розстрілу в часи німецької окупації, і підпільну роботу в Галичині, у Данцигу (тепер Гданськ) та на Холмщині за завданням ОУН.

Він йшов у цій колоні смертників, але вижив, бо мав призначення – пройти, пізнати, дослідити і... звинуватити тюремнокаторжну систему – систему «погонича і раба», на якій трималася російська імперія: давня – царська і новітня – радянська.

То була його місія.

*Між дротів, між колючих, рядами,
Де доріг перехресні хрести, –
Там на грищах кривавої драми
Поколінням судилось пройти.*

Творчий доробок Богдана Когута – це п'ять томів книг, серед яких трилогія «Під чорними вітрами», а також «Гіркий присмак волі» та «Оповіді каторжанки...». Основа тема – глибокий психологічний аналіз і опис подій тоталітарного минулого. Він був щасливим автором, бо йому судилося побачити друком свої мемуари: 1995 року їх видав Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997-го – Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України.

Заслужену славу автор здобув завдяки роману-спогаду «Під чорними вітрами». Ярослав Дашкевич у передмові до нього зазначив, що автор *«не був пересічним свідком подій тих бурхливих років, він був вдумливим спостерігачем, учасником, активним діячем, що зумів зробити висновки з побаченого й пережитого: для себе і для майбутніх поколінь. Найвищим критерієм вартості мемуарів, перенесених на папір, є їхня правдивість»*. І ще одне зазначив професор Дашкевич: *«Богдан на героя не позував, він виконував свій звичайний щоденний національний обов'язок»*.

Трилогія «Під чорними вітрами» (1995, 1997, 1999 рр.) була поставлена в один ряд з тематично спорідненими творами Івана Багряного та відомою повістю Осипа Турянського «Поза межами болю». Трилогія нагадує, кличе, зобов'язує всіх, сущих і прийдешніх, пам'ятати про «сортирну психологію» ворогів нашої ідентичності, самобутності і державності. Вона стала ще одним звинувачувальним актом комуністичній ідеології і практиці. Герої роману Богдана Когута – це пасивні люди, нездатні боротися супроти кого-небудь і чого-небудь, вони летять, як пилінки за вітром. Вони не герої, вони жертви тих об'єктивних обставин, які довели їх до нелюдського стану, за яким почався розпад їхніх душ. Автор закінчив свій роман словами-запитаннями, які стали ствердною відповіддю сьогоденішньому поколінню, щоправда, з незначною похибкою: «Чи

усвідомили (ТАК) сатрапи Сталіна, що вони зіпсували, знівечили не тих кілька чи кільканадцять мільйонів мучеників – вони зіпсували увесь народ. Розбестили його, привчили до рабства як до чогось нормального. Чи врахували (ТАК), які будуть наслідки для грядущих поколінь?».

У романі автор акцентував увагу на питанні, за рахунок чого вижили люди, які знаходилися по той бік колючого дроту, де найвищою нагородою вважалася... смерть, і які були фундаментом «щасливого» життя для тих, хто був по інший бік. І сам відповів: щоб вижити, треба було засвоїти звірячі інстинкти: дещо від шакала, трошки від гієни, щось від вовка і гадини, частину від коня і дрібку від пса, навіть трохи від мавпи. Так людина ставала людино-звіром. Автор зазначав, що знести знущання концтабірного комуністичного пекла могла лише людина. *Тому роман «Під чорними вітрами» водночас є гімном Людині, її величі.*

Ця книга вартує декількох праць з історії Другої світової війни, історії ГУЛАГу, бо показує формування, розвиток і технологію перемелювання людських мас на табірний порох, перетворення націй у безликий радянський народ.

Не менш вагомим доробком автора є книги «Гіркий присмак волі» (2005) – розповідь про поневіряння «звільненого» в'язня ГУЛАГу на тлі вміло відображених умов життя в Україні 1960-1980-х років та «Оповіді каторжанки» (2008) – про гулагівські жіночі табори, яка нагадує, з одного боку, яку ціну заплатило за українську державність покоління, що ставило здобуття цієї державності вище за особисті вигоди і саме життя, закликав цінувати її і берегти, з іншого боку, про злочинний витвір комуністичних вождів – ГУЛАГ з його Соловками, Біломорканалом, залізничними коліями на людських кістках, замороженими штабелями мерців на Колимі, розчавленими танками жіночими тілами у Кенгірі.

Твори Богдана Когута нагадують і застерігають не допустити реваншу тих сил, які сьогодні намагаються повернути Україну в обійми «старшого брата».

Богдан Когут прожив довге і героїчне життя, залишивши по собі величезний спадок – свої твори, в яких – безцінні спогади, жива

історія України. Крізь злидні й негоду, фізичні й моральні тортури проніс він глибоку віру в українську національну ідею. Він був – і є – представником того, справді героїчного, покоління, якому належить і подив, і шана, а за викладене на письмі минуле – ще й глибока вдячність.

*«Сибіру дике глухомання,
Колимський зойк страшних оков,
В'язниць і таборів знуцання –
Він все пройшов, він все пройшов.
Кайдани, трати і неволя
Найкращі знищили літа;
Старому вже всміхнулась воля,
Ах, воля, воля золота!
І далечінь, і сяйво неба,
Він без конвою, не в тюрмі!
Чого ж іще старому треба?
Не тішивсь він – народ в ярмі.
Знов сила, як колись неznана,
Його і кликала, і гнала,
За волю й щастя без обману
Кати доб'ють таки його.
Та хай в борні знайде його могила
Несе братерство він без пут,
Він дав життя за правду милу,
ВІН ВСЕ ПРОЙШОВ, ВІН ВСЕ ПРОЙШОВ»*

Ірина ЛЕШНІВСЬКА

ЛІТЕРАТУРА

Когут Б. Під чорними вітрами [Текст] : роман- спогад. Кн. 2 / Б. Когут. – Львів: Ін-т української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, 1997. – 327 с.

* * *

Він став на прю із «чорними вітрами» тоталітаризму [Текст] : метод. поради, присвяч. Богданові Когуту / упоряд., наук. ред. І. Лешнівська; ЛОУНБ. – Львів: Ліга-Прес, 2011. – 32 с.: іл. – (Правда життя і образу; вип. 25).

Калинець І. Богдан Когут. Він став на прю із чорними вітрами [Текст] / Ірина Калинець, Ігор Калинець, Вікторія Садова, Володимир Горовий // Нескорені. – 2011. – Берез.

23 березня

10 РОКІВ З ЧАСУ ІНТРОНІЗАЦІЇ БЛАЖЕННІЙШОГО СВЯТОСЛАВА ШЕВЧУКА

Довідка

25 березня 2011 р. у Ватикані було повідомлено, що Римський Архієрей Бенедикт XVI затвердив прохання про підтвердження вибору, надіслане владикою Святославом (Шевчуком), якого 23 березня Синод єпископів УГКЦ канонічно обрав Верховним Архієпископом Києво-Галицьким. До цього часу владика Святослав був Апостольським Адміністратором єпархії Покрови Пресвятої Марії в Буенос-Айресі. Новий Глава УГКЦ є наймолодшим серед єпископів УГКЦ.

Чин уведення на престол новообраного Глави УГКЦ владики Святослава (Шевчука) розпочався 27 березня Хресною ходою. Процесія пройшла від церкви Благовіщення Пресвятої Богородиці до головного храму греко-католиків – Патріаршого собору Воскресіння Христового в Києві. Очолили процесію 350 священників з усіх єпархій та екзархатів УГКЦ, які прибули на інтронізацію нового Глави Церкви, за ними – ієрархи Церкви, митрополити і єпископи. Для участі у церемонії інтронізації прибуло близько 60 ієрархів УГКЦ та інших Східних католицьких Церков, зокрема єпископи Мелхітської Греко-Католицької Церкви на чолі з патріархом Антіохії Григорієм III (Лагамом), Секретар Конгрегації для Східних Церков Архієпископ Кирил Василь, Апостольський Екзарх для католиків візантійського обряду в Сербії та Чорногорії Преосвященний владика Юрій (Джуджар), Архієпископ Пряшівський для католиків візантійського обряду владика Іван (Баб'як), архімандрит Ян Сергій (Гаєк) з Білоруської Греко-Католицької Церкви. Завершував процесію облачений в архієрейські ризи новообраний Предстоятель Церкви владика Святослав. На церемонію були запрошені представники Всеукраїнської ради церков і релігійних організацій.

Секретар Синоду єпископів УГКЦ владика Богдан (Дзюрах) зачитав рішення Синоду єпископів УГКЦ про обрання владики Святослава (Шевчука) на пост Глави УГКЦ. О 10-й год. новообраний Глава Церкви зійшов на архієрейський амвон. Главі Церкви митрополит Іван (Мартиняк) вручив предстоятельський омофор, митрополит Степан (Сорока) – панагію, митрополит Лаврентій (Гуцуляк) вручив митру. Жезл – символ прийняття нової влади і нових повноважень – майбутній Першоієрарх Церкви отримав з рук Архієпископа Львівського Ігоря (Возьняка), який до звершення інтронізації виконував обов'язки Адміністратора УГКЦ.

Напередодні, після оголошення про вибір Глави Церкви, Блаженнійший Любомир (Гузар) уже передав владиці Святославові (Шевчуку) літургійні відзнаки Верховного Архієпископа – енкалпійон (медальйон з образом Ісуса Христа), панагію та хрест, в яких

колишній Глава Церкви упродовж минулого десятиліття служив літургії.

Своє Предстоятельське служіння владика Святослав розпочав молитвою входження на первосвятительський престол. Після цього була виголошена молитва за Патріарха. Центральним літургійним моментом інтронізації за візантійською традицією є обряд «посадження на горне сідалище», яке здійснюється після «Трисвятого». Після співу «Хресту твоєму...» відбувається діалог між дияконом та Предстоятелем, і владика Святослав іде до «горного сідалища», де митрополити та найстарші єпископи тричі садять його на первосвятительський престіл Глави УГКЦ, Верховного Архієпископа Києво-Галицького, Митрополита Київського, єпископа Кам'янця-Подільського. Після цього новий Глава УГКЦ Блаженніший Святослав виголосив своє перше патріарше слово.

ЛІТЕРАТУРА

Шевчук С. «Бажаю справжньої небесної радості, що виходить з Пасхи!» [Текст] : розмова з блаженнішим Святославом / вела Оксана Климчук // День. – 2011. – 22-23 квіт. – С. 7.

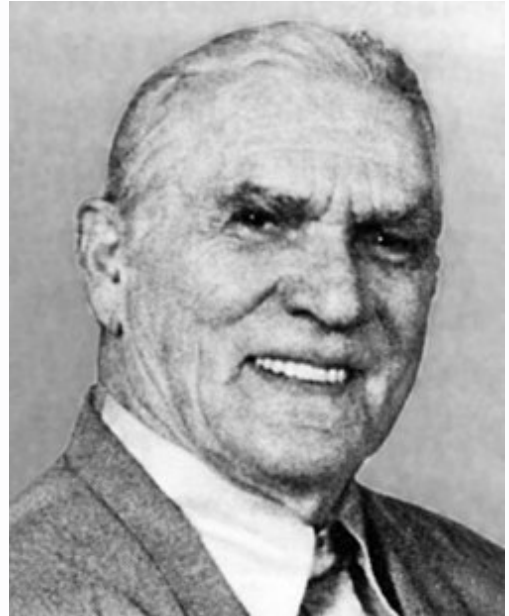
* * *

Бартиш-Коломак О. «Жінка має поєднувати в собі дві протилежності» [Текст] : *[про Святослава Шевчука]* / Ольга Бартиш-Коломак // Країна. – 2011. – № 45. – С. 44-48.

Владика Мудрий С. Владика Софрон Мудрий ЧСВВ: «Покликаний славити Бога у Його Святості...» [Текст] : *[про обрання Святослава Шевчука Главою УГКЦ]* : розмова з Єпископом / вів о. Ігор Пелехатий // Нова воля. – 2011. – 7 квіт. – С. 4.

10 квітня

МАЙСТЕР ПОЕТИЧНОГО СЛОВА

Володимир КОВАЛИК (1921-2017)

До 100-річчя від дня народження

Довгою і нелегкою видалася життєва дорога Володимира Ковалика – поета й громадського діяча. Він народився в Чикаго в родині українських емігрантів. Усе життя цієї високодуховної людини, як і його творчість, відображало цілу епоху боротьби України за волю і незалежність. Поет жив за законами найвищих ідеалів та завжди був вірним своїм переконанням: *«Ні перед ким не стану на коліна і не зречусь своїх думок ніколи»*. Бо він – Українець, для якого Україна була понад усе.

У 1936 році 15-літній юнак разом з мамою вперше відвідав Україну: поїхав до бабусі та дідуся в село Дроздовичі (нині Старосамбірський район на Львівщині). Навчання продовжив вже у Перемишлі, вільно володів англійською, українською та польською мовами. Ось як сам Володимир згадував ті часи: *«Народився 1921 року в родині українських емігрантів у місті Чикаго. Закінчив початкову школу. Писав вірші і мав успіх: їх друкували американські часописи. А далі мама стурбувалася, що син має неодмінно знати*

мову батьків. І ось одного дня вона привезла мене до своїх батьків, добрих господарів, у село Дроздовичі, на той час на Перемишльській землі. Привезла, аби я вивчив материнську мову і почав писати вірші не лише англійською, а й українською. Ось тут, на своїй другій рідній Батьківщині, і довелося сповна випити людського горя та болю».

В Україні познайомився з Емілією, своєю майбутньою дружиною. З 1943 до 1947 року перебував в Українській Повстанській армії. Потрапив у полон до енкаведистів, де зазнав нелюдських катувань. В'язень радянської тюрми «Бригідки» у Львові та концтаборів у Мордовії (1947-1957).

П'ять років ділив табірний побут, сум і радість з митрополитом, а згодом Патріархом УГКЦ Йосифом Сліпим, композитором Василем Барвінським, єпископом Миколою Чарнецьким. Створював нові поетичні твори, які пізніше вдалося надрукувати.

«Із двадцяти років каторги в концтаборах Мордовії – п'ять провів з людиною-легендою Йосифом Сліпим, – згадував Володимир Ковалик. – Частенько Митрополит виходив із задушливого барака ковтнути свіжого повітря, тому що в помешканні постійно кис сморід, як у стайні. Він крокував до дозволеного місця для прогулянок. Ніби зараз перед очима дерев'яна вежа, діючий годинник з дерев'яним механізмом – пам'ятка якогось військовополоненого німця-генерала. Це був єдиний показник часу, який зухвало відлічував терміни тисячам знедолених. Митрополит любив повторювати: „Час – це необмежена проминальність”. Та частіше Владика нікуди не виходив. Постійно молився у своїй тюремній келії. Частенько свою пайку віддавав голодним, а сам лишався без їжі. Час від часу я пригадував слова Митрополита, що людині необхідна віра. Віра робить людину розумнішою. Та наші дороги з Йосифом Сліпим розійшлися. Лише пізніше мені стало відомо, що Патріарха вивезли з „Дубровлага”».

У 1957 році після 10-літнього ув'язнення в Інті вийшла на волю його люба Емілія. Вона добровільно приїхала розділити з ним десятирічне заслання в Алтайському краї. Там вийшла за нього заміж, народила двох дітей, Ольгу та Ярослава. У 1967 році родині

дозволили виїхати до Львова. Але знайти роботу не було жодної можливості, тому довелося переїхати в село Підгірне на Пустомитівщині.

«У 1967 році я забираю свою дружину Мілю, десятирічну донечку Олю та шестирічного Ярослава і переїжджаю із заслання до Львова, де немає нічого сінько, лише довгий віз невинуватих болячок. Навіть прописки і права на неї. Тимчасово прилаштувалися у сестри дружини у Львові. А вже згодом – світ не без добрих людей – почали будувати дім у селі Підгірне під Львовом», – писав Ковалик.

Життя потроху налагоджувалося, хоча й під постійним наглядом КДБ. Швидко минув темний час, і в 1991 році, після здобуття Україною незалежності, з американського посольства в Україні прийшов дозвіл 70-літньому Володимиру Ковалику на відновлення громадянства США. Разом з дорослими дітьми, після 55 років мандрів та таборів, поет повернувся в Чикаго.

І відразу зайнявся громадською та літературною діяльністю: належав до Міжнародного ПЕН-клубу, Національної спілки письменників України, Асоціації українських письменників, Міжнародної асоціації поетів США, літературних об'єднань «Богема» та «Свіча Тараса» (Чикаго), Міжнародної громадської організації «Мала академія літератури і журналістики». Володимир Ковалик був почесним президентом Міжнародного фестивалю дитячої творчості «Рекітське сузір'я», який відбувається щороку у с. Рекіти, Міжгірського району Закарпатської області.

У 2009 році разом з Юліаном Кулясом, головою фундації «Спадщина», взяв участь у відкритті пам'ятника Патріарху УГКЦ Йосифу Сліпому роботи київського скульптора Євгена Прокопова перед собором Володимира й Ольги в Чикаго, де в 1968 році патріарх заснував однойменну чиказьку парафію, а у 1973 році посвятив її.

Така активна громадська позиція аж ніяк не завадила творчості. Володимир Ковалик – автор віршів «Ти звабою в красі стоїш», «Народе мій!», «Цвіте Україна – вільна, незалежна», «Стяги України», «Прагну», «Чикаго», «Коли», «Посвята жінкам УПА»; поетичних збірок «Щем пройдених доріг» (1995), «Beneath Chicago

Skies» (1997), «Various apparition memory», «Не зречусь ніколи» (1999), «Голгофа Митрополита Йосифа Сліпого» (2000), «Що болем залягло у серці» (2001), «Де поруч явора могила», «Повстанський будень» (2002), «Заховатись од долі не судилось» (2003), «Калиновий монолог» (2004), «Над вічністю буття» (2005), «Перстень з тризубом», «My Emily» (2006), «Сонети» (2007), «Двох вісімок буття» (2009), «Любов і хрест – тернові квіти» (2012), «Вічний свободи плин – з любов'ю до життя» (2015).

Володимир Ковалик відзначений почесною нагородою за успіхи в англійській поезії м. Орlando, США (2003), премією «Літературний Львів», медаллю «За відданість Україні» (2007), дипломом II ступеня XVIII бойківського літературно-краєзнавчого конкурсу ім. Мирона Утриска (2013).

Поет відійшов у вічність 5 вересня 2017 року в Чикаго. І неважливо, якою мовою писав, – перед читачем поставала цілісна, творча, обдарована Всевишнім постать. Американці та земляки в Україні пам'ятають його щирим, люблячим, добрим, мудрим і натхненним. Він збирає слово до слова, звук до звуку і засіває густо, аби вирости вірші, які озвуться тугою у людських серцях:

*Я ж прагну щастя й втіхи для Вкраїни
І сил для перемог у новій боротьбі,
Й щоб всі серця не збуджені збудились,
І більш нічого вже не прагну я собі.*

Мілена ВОЛЯНСЬКА

ЛІТЕРАТУРА

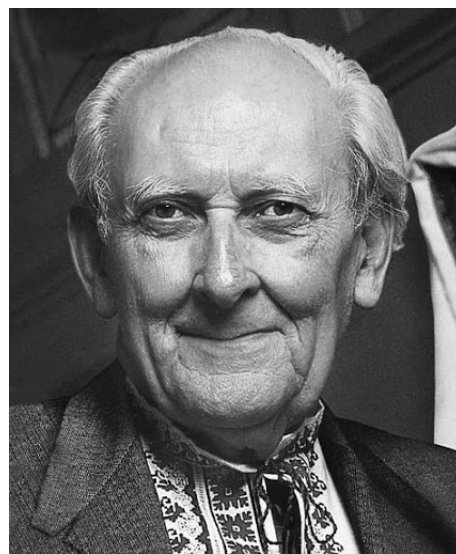
Лапицька І. Володимир Ковалик. Вернувсь востаннє... Щоби навіки тут спочить [Текст] / Ірина Лапицька // Голос Прикарпаття. – 2017. – 20 жовт. – С. 6.

Лапицька І. «Люблю я край свій – Україну. Мов двоє нас в душі одній...» [Текст] : [про Володимира Ковалика] / Ірина Лапицька // Старосамбірщина-3000. – 2017. – № 18. – С. 1-3.

Царицанська О. Полетів у засвіти сивий лелека... [Текст] : [про Володимира Ковалика] / Ольга Царицанська // Літературна Україна. – 2018. – 13 верес. – С. 3.

22 квітня

ВЕЛИКИЙ ПАТРІОТ І ГОРДИЙ ДИВІЗІЙНИК

Степан ІЛЬНИЦЬКИЙ (1921-2012)
До 100-річчя від дня народження

Степан Ільницький народився у Дрогобичі в національно свідомій сім'ї. Мати Степана Марія померла від грудної інфекції (мабуть, йдеться про пневмонію), коли малюкові було лише шість тижнів. Батько Володимир був головним адвокатом регіону з нафтових справ, заступником бургомістра Дрогобича, очолював громадський комітет із побудови Дрогобицької приватної гімназії ім. І. Франка, у 1925 р. став членом УНДО (Українського національно-демократичного об'єднання), а відтак – ФНЄ (Фронту національної єдності). Арештований радянськими каральними органами у жовтні 1939 р. як «ворог робітничого класу», Володимир постав перед судом 10 травня 1940 р. і несподівано отримав виправдувальний вирок. Та не судилося арештантові опинитися на волі. Коли прокурор запитав, чи змінилися його погляди на нову владу, він твердо відповів: «Погляди – не рукавички, їх з-поза тюремних ґрат міняти важко». При виході з приміщення його знову заарештували. Лише після війни Степанові за допомогою Червоного Хреста вдалося дізнатися, що його батько був засланий у м. Старобільськ Донецької області, але дорогою туди помер...

Хлопчина змалку зацікавився хімією, у 12 років влаштував свою першу лабораторію. У 1931–1939 рр. навчався у Дрогобицькій гімназії ім. І. Франка, після закінчення якої вступив до Львівської політехніки. А в 1943 році, добре пам'ятаючи недавнє «щасливе життя» за першої більшовицької окупації, зниклого у катівнях НКВС батька та усвідомлюючи величезну загрозу нової навали «червоної чуми», юнак просто зі студентської лави, не вагаючись, зголосився до дивізії «Галичина», набір до якої розпочався 28 квітня. Після десятимісячних вишколів Степан потрапив на фронт, брав участь у кровопролитних боях під Бродами. Старшина дивізії, відомий письменник і головний редактор журналу «Вісті комбатанта» Роман Колісник розповідав: *«Степан Ільницький у Дивізії мав особливий пост – обслуговував супер-секретний, єдиний у Дивізії, кодовий апарат «Еніґма». Цей апарат був дуже важливий, бо ним проходили накази й розпорядження найвищих штабів».*

Степанові вдалося вийти з оточення. Потім були бої з червоними партизанами у Словаччині та Югославії. Війна ж для нього закінчилася в Австрії. Тут вояк потрапив в англійський полон, перебував у таборах для інтернованих у Белларії, а згодом – поблизу містечка Ріміні над Адріатичним морем в Італії. Роздобувши десь фотоапарат, Степан активно знімкував будні військовополонених українців. Більшість світлин, що потрапили до книг про цей період дивізії, його авторства. А ще у таборі він викладав хімію молодшим побратимам, аби вони могли скласти іспити на атестат зрілості. Степан і сам хотів продовжити навчання. Ще студентом Львівської політехніки він якось прослухав лекцію про воскові кристали, і саме вона стала базою всієї його майбутньої роботи. Дуже нелегко було потрапити на студії, а ще й чужинцеві. Та завдяки своїй упертості та наполегливості юнак таки домігся цього й успішно закінчив Вищу технічну школу в місті Карлсруе (Німеччина) у 1950 році, отримавши диплом інженера-хіміка.

У тому ж році вантажним кораблем Степан відбув до Канади, де на нього вже чекала наречена Ірина. Тут наполегливий молодий чоловік продовжив своє навчання в Саскачеванському університеті

міста Саскатун. Після шлюбної церемонії у невеличкому містечку Алвена, яку провів брат нареченої о. Іван Мак, подружжя переїхало до Сарнії, там народилися їхні діти. Та молоді батьки прагнули виховати дітей українцями, тому в 1964 році родина переїхала до Торонто, де була велика українська громада.

Талант ученого та винахідника проявився у компанії «Imperial Oil». А у 1967 році Ільницький перейшов до американської «Еххон Chemicals Company». За свої винаходи переважно у галузі збереження пливучості середніх нафтових дистилатів при низьких температурах він отримав 37 патентів у США і понад 300 – в інших країнах. «Еххон» відзначив досягнення українця, створивши спеціально для нього посаду головного наукового співробітника. На базі одного із його патентів досі працює новозбудована фабрика в Кельні (Німеччина). За наукові досягнення Ільницького обрано членом престижного «Fellowship Chemicals Engineering», він отримав найвищі відзнаки в Канаді P.C.J. Memorial Lectures Award, а також Most Valuable Patent Award. Р. Колісник згадував: *«Компанія, у якій він працював, заощаджувала мільйони доларів у своїх рафінеріях... У головній квартирі в Лондоні висить Степанів портрет».*

Степанові Ільницькому часто доводилося виїжджати у відрядження. Кар'єра стрімко пішла вгору, але без родини він відчував самотність. Саме тоді з'явилося захоплення, що супроводжувало його до кінця життя, – гра у бридж: у 85 років він посів третє місце на чемпіонаті Канади, у якому брало участь понад 800 гравців. А ще дуже любив класичну музику. Подружжя Ільницьких виростило п'ятьох дітей, щасливі бабуса з дідусем мали дванадцятьоро онуків, у виховання яких вкладали свою любов. Дід Степан був добрим, веселим чоловіком і відзначався м'яким характером.

Відданість Україні завжди жила в ньому. У листах до українського юриста та історика Олександра Панченка Степан Ільницький писав: *«...Батьківщину я мав, маю й матиму тільки одну... Відносно 20-річчя Незалежності, в декларативній версії – це факт. На ділі, сьогоденні події в Києві дають нещасну мірку цієї*

незалежності... Не вірую, що я її доживу. Наші предки залишили це завдання нам, ми залишаємо нашим нащадкам. Слава Україні!».

Від перших років незалежності Степан Ільницький регулярно відвідував Україну. Як член Українського міжнародного комітету з питань науки і культури при НАНУ він, за спогадами Р. Колісника, *«мав свій кабінет у Києві й літав часто, незважаючи на те, що мусив із собою мати банку з киснем, бо хворів на легені»*. Фінансово підтримував та організовував стипендії для студентів, був ініціатором та спонсором багатьох гуманітарних проектів. Завдяки здійсненню найвідомішого з них («Універсал» – вшанування пам'яті діячів Української Центральної Ради та проголошення УНР) на фасаді та у вестибюлі Будинку вчителя в Києві встановлено пам'ятні дошки, присвячені історичним подіям 1917–1918 рр. Він ініціював і забезпечив фінансування видання архівних матеріалів УЦР, а також біографічного словника діячів УНР. Його стараннями видано книги «Історія освіти в Україні. Степан Сірополко», «Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду» та ін.

Дійсний член НТШ, Степан Ільницький знаходив час і для української громади. Він був членом управи Товариства українських інженерів Канади, секретарем Онтарійської провінційної ради Комітету українців Канади. І саме тоді, коли в Канаді дивізійників найбільше переслідували, Степан демонстративно ходив на різні збори з відзнаками Братства колишніх вояків 1 УД УНА, публічно виступав на захист дивізії перед чужинцями, у дискусіях на радіо та телебаченні сміливо та аргументовано спростовував неправдиву інформацію про дивізію «Галичина».

Друзі згадують його як прямолінійного, відважного борця за права української людини, народу й церкви. Вірний син України Степан Ільницький відійшов у Божі засвіти 21 вересня 2012 року.

Ігор ІВАНЬКОВ

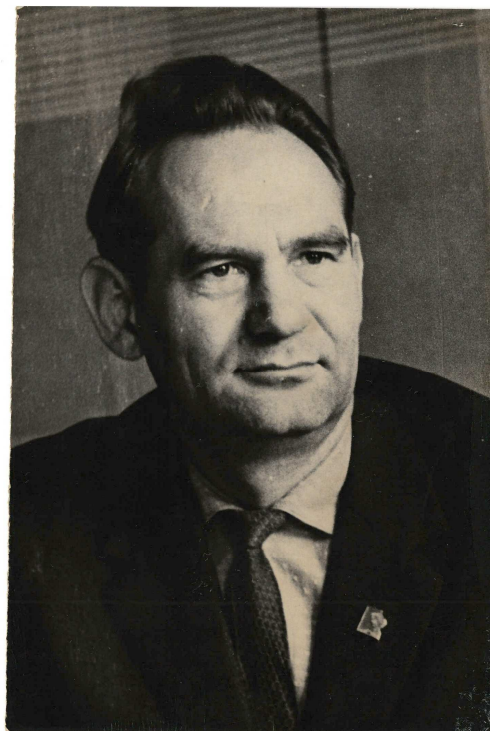
ЛІТЕРАТУРА

Железняк М. Ільницький Степан Володимирович [Текст] / М. Железняк // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2011. – Т. 11. – С. 323.

Косів М. Честь комбатанта [Текст] : [про С. Ільницького] М. Косів, В. Грабовський // Літературна Україна. – 2011. – 21 квіт. – С. 3.

1 червня

ПОРТРЕТ МИТЦЯ НА ТЛІ СОЦРЕАЛІЗМУ

***Іван СВАРНИК (1921-1989)**
До 100-річчя від дня народження*

Байка – один із найбільш конденсованих проявів людського інтелекту, притаманний усім епохам. Езопову мову поети, прозаїки й драматурги і, звісно, художники використовували для висміювання вад людської натури, схильної як до високого, духовного, так і до нищого, тваринного. Особливою популярністю найширших верств населення користувалася байка – переважно римований поетичний твір. Цим жанром в українській літературі послуговувалися Левко Боровиковський, Леонід Глібов, Лука Данькевич, Степан Руданський, Микита Годованець, Степан Олійник, Павло Глазовий та інші письменники. Байки та гуморески були неодмінною складовою популярного журналу «Перець», їх широко залучали до свого репертуару майстри художнього читання – А. Сова, А. Паламаренко. С. Максимчук. Одним із відомих українських байкарів ХХ ст. був Іван Сварник.

Доля письменника складалася дуже непросто: 1929 року, коли Ванькові було вісім, його родину «розкуркулили» – батька Івана з подільської Лисогірки на 25 років вислали до Сибіру, хату й усе майно «націоналізували», а матір з п'ятьма дітьми, найменше з яких було немовлям, просто вигнали з села й вона поневірялася селами Поділля, жебракувала, старші діти наймитували. Осіли Сварники в Завадівці біля Вишневчика (в сусідньому районі). Згодом, коли Івась підріс, батько написав йому з заслання: мусиш зректися «ворога народу» і вступити в інститут – матері буде легше, та й ти в житті знайдеш свій шлях. Син послухав мудрої поради. Однак із батьком продовжував листуватися, а коли той повернувся з Сибіру, допоміг з лікуванням. 1939 року Іван вступив до Київського педінституту, водночас працюючи в школі (вчителювати почав іще навчаючись у старших класах). Завершити навчання не вдалося: Радянський Союз готувався до війни, і студента 1940 р. забрали до війська. Літо 1941 року молодший сержант Сварник зустрів командиром протитанкової 45-мм гармати під Скоморохами. Після кривавих боїв полк потрапив в оточення й перестав існувати. Іван уцілів і дістався на рідне Поділля. Працював на селі, сезонно на цукрозаводі, потім у Балинському надлісництві (у цей час почав писати сатиричні вірші про німецькі порядки), далі пішов у партизанський загін, а з 1944 р. – знову в Червоній армії. Визволяв Україну, воював у Польщі й Чехословаччині, був контужений, але вижив. Відзначений бойовими нагородами, з яких найбільше пишався солдатською «За отвагу».

Після війни, у грудні 1945-го, вступив на мовно-літературний факультет Кам'янець-Подільського учительського інституту, а після першого курсу перевівся до Львова. 1951-го закінчив українську філологію Львівського університету, водночас працював в редакції університетської багатотиражки, почав публікувати байки. Закінчуючи університет, одружився з однокурсницею Сонею Скиртою з Чернігівщини. Молоде подружжя скерували на роботу до Луцька – викладати українську мову й літературу. Тут у них народилися діти. Молодий філолог працював учителем, інспектором

шкіл, завідував кабінетом мови й літератури Волинського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів, викладачем педінституту.

1957-го в житті Івана Сварника сталася знаменна подія: його запросили на роботу до Львова, в обласне видавництво. Він працював редактором, згодом став головним редактором видавництва, яке отримало назву «Каменярь». Публікується в обласній і республіканській пресі. Пише байки, гуморески, рецензії, театральні огляди. 1962 р. вийшла його перша збірка байок і гуморесок «На чисту воду!», а 1963-го збулася юнацька мрія – байкаря прийняли до Спілки письменників СРСР. Згодом у Львові й Києві виходять книжки «Персональний барліг», «Заяча наука», «Байки», «Співчутливий Осел», «Горобці та папірці», «Кран та екран», «Грицько на груші», добірки байок з'являються у «Жовтні», «Літературній Україні», «Перці». Його твори перекладають польською, угорською, болгарською, російською, білоруською, татарською, удмуртською та іншими мовами. Значний досвід літератора й педагога-філолога допомагає йому в роботі з авторами. Він опікується молодими поетами Романом Лубківським, Оксаною Сенатович, Ігорем та Іриною Калинцями, Анатолієм Тараном, Оксаною Забужко, десятками інших початківців. Щирою вдячністю Сварникові-редактору позначені листи Дмитра Павличка, Микити Годованця, Петра Красюка, Миколи Далекого, Івана Петровця й багатьох колег по цехові.

Можна сказати, що в цей час письменник увійшов до радянського істеблішменту і став типовим представником радянської інтелігенції. Він часто виступає в бібліотеках і школах, читає байки перед колгоспниками й робітниками, їздить на фестивалі, декади й письменницькі з'їзди, мало не щороку буває за кордоном, особливо в сусідніх соцкраїнах. Як комуніст стає членом бюро обкому, пише відгуки й закриті рецензії на збірки молодих поетів. Гнівню викриває «заокеанських хижаків» і «щурів», які в час небезпеки покинули корабель, висміює релігійний фанатизм, протиставляючи йому людський розум. Хоча його вроджена тактовність ніколи не дозволяла перейти ту межу, що відділяла ревних служак режиму від

націонал-комуністів, які дбали про свій народ і його культуру, боролися в межах можливого проти русифікації.

*«Душа кричить – не бути цьому, ні,
Не бачить вам народу у труні.
Хоча без мови і народу я це знаю».*

З іншого ж боку, сатирик був непримиренним ворогом бюрократії, чиновницького свавілля, хамства, казнокрадства, пияцтва, міщанської самовдоволеності й громадянської пасивності. До його творів пильно придивлялася радянська цензура, а байки «Привілей», «Кавун», «Дві Правди» та інші не раз забороняли (звісно, неофіційно) до публікації в пресі. Ситуація письменника різко погіршилася 1973 р., коли мене, його старшого сина, студента історичного факультету ЛДУ, виключили з університету й комсомолу за «націоналізм». Комуніста Сварника відразу вивели зі складу бюро обкому, оголосили сувору догану «за недоліки у вихованні сина» й зняли з головного редактора видавництва. Певний час його не публікували. Лише завдяки комуністам Ростиславові Братуню й Романові Федоріву його взяли на роботу в журнал «Жовтень» (згодом «Дзвін»), де він до кінця життя керував відділом поезії. Атмосфера в редакції, яку з 1968 р. очолював Роман Федорів, докорінно відрізнялася від видавництва: тут працювали талановиті письменники Р. Іваничук, Ю. Коваль, М. Ільницький, Т. Мигаль, Р. Дідула, Р. Кудлик, часто заходили А. Содомора, Г. Нудьга, Р. Горак, Я. Гнатів, Є. Шимчук, Р. Братунь, бували Д. Павличко, Ю. Тарнавський, С. Пушик, І. Петровцій, десятки, якщо не сотні інших цікавих особистостей. Роман Федорів ще в останні роки Союзу перетворив журнал на живий осередок українського національного відродження, сприяв поверненню забутих і замовчуваних імен, у т. ч. поетів Антонича, Карманського, Пачовського, Вороного та ін. Журнал читали й передплачували по всій Україні й далеко поза нею, його наклад перевершував київські часописи. Втім, це тема для окремого дослідження.

Отже, життя письменника Івана Сварника знову стало насиченим і повнокровним. Він багато їздив, часто виступав, залюбки

брав участь у «Сорочинському ярмарку», «Подільських вечорницях», вшануванні Микити Годованця, Степана Олійника, у з'їздах і пленумах письменників. 1984 р. в «Бібліотеці „Перця”» в Києві вийшла нова збірка гумору і сатири «Грицько на груші», а 1986-го Іван Сварник став лауреатом премії ім. Степана Олійника. Здавалося, саме тепер талант гумориста з Поділля почав розкриватися новими гранями, його твори набули суто народного звучання, над письменником не тяжіли ідеологічні обмеження, він дихав на повні груди. Тому такою болісною несподіванкою для рідних, колег, шанувальників його таланту стала несподівана смерть 13 лютого 1989 року, на 68 році життя. Її причиною став тромб, що зупинив серце після вдалої операції на апендицит. Письменника поховали на Личаківському цвинтарі, де спочиває і його батько Іван Тимофійович, який прожив трохи довше за сина, і дружина Софія.

Нещодавно в Тернополі була заснована літературна премія ім. Івана Сварника, якою відзначають гумористів і сатириків. Це означає, що ім'я і творчість байкаря продовжують жити.

Іван СВАРНИК,
син письменника

ЛІТЕРАТУРА

Сварник І. Байки [Текст] / Іван Сварник. – Львів: Каменяр, 1971. – 139 с.: іл.

Сварник І. Байки [Текст] / Іван Сварник // Україна. – 1978. – № 2. – С. 22.

* * *

Вихрущ В. Кремін'я: світлій пам'яті І. Сварника [Текст] : [вірш] / В. Вихрущ // Серпень душі моєї / В. Вихрущ. – Львів, 1990. – С. 78.

Прокопчук В. Іван Іванович Сварник [Текст] / В. Прокопчук // Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка в особах. – Кам'янець-Подільський, 2008. – С. 632-641.

Пугач С. Іванові Сварнику – 60 [Текст] / С. Пугач // Літературна Україна. – 1981. – 5 черв. – С. 3.

Старовойт М. Боєць сатиричного фронту [Текст] : [про І. Сварника] / М. Старовойт // Жовтень. – 1981. – № 6. – С. 110-116.

Шабатин П. Гострозорець [Текст] : [про І. Сварника] / П. Шабатин // Вільна Україна. – 1991. – 11 черв.

21 червня

ТЕОРЕТИК Й ОРГАНІЗАТОР БОРОТЬБИ УПА

Осип ДЯКІВ (1921-1950)

До 100-річчя від дня народження

У селі Олесиному Бережанського повіту (нині – Козівського р-ну) на Тернопільщині народився один з найвідоміших публіцистів націоналістичного збройного опору Осип Дяків-«Горновий». Походив з патріотичної селянської родини. Батько Василь був комбатантом Української Галицької Армії. У званні десятника командував чотою у 3-й бережанській бригаді. Повернувшись до села, був активним діячем економічних та культурно-освітніх організацій в селі.

Після закінчення навчання у народній школі Осип Дяків був зарахований до Бережанської гімназії. У 1933 р. розпочав свій шлях у підпіллі, ставши членом доросту ОУН, у 1938 р. був серед найактивніших гімназистів юнацтва організації, ймовірно, керівником. Середовище, в якому виростав Осип Дяків, ілюструє те, що як мінімум десять однокласників брали безпосередню участь у збройній боротьбі ОУН та УПА.

У 1940 р. О. Дяків вступив на факультет філології Львівського державного університету, проте навчання тривало не довго: про причетність до ОУН працівника, а можливо, і керівника референтури

розвідки Бережанського повітового проводу стало відомо НКВС. Уже наприкінці вересня того ж року хлопця заарештували, згодом оголосили вирок – 10 років таборів.

Початок німецько-радянської війни застав О. Дяківа у Бердичеві, куди він був етапований разом з іншими політичними в'язнями. 6 липня 1941 р. йому вдалося звільнитися і повернутися на Бережанщину, де відновлює діяльність в ОУН та легальних організаціях. Завдяки хворобі йому вдалося уникнути масових арештів, здійснених німцями у Бережанах у вересні 1941 р.

Упродовж 1941-1943 рр. перебував переважно в Олесиному. Робив спроби здобути вищу освіту – записався на заочні курси українознавства та Вищої школи політичних наук Українського технічно-господарського інституту в Подєбрадах (Чехія). У 1943 р. розпочалася публіцистична кар'єра О. Дяківа. Він увійшов до складу Крайового проводу юнацтва ОУН, став членом редакційної колегії часопису «Юнак». Саме в цьому журналі побачила світ його перша стаття «Орієнтація на чужі чи власні сили», підписана псевдонімом «Віктор Юрїїв».

З листопада 1943 р. до лютого 1944 р. О. Дяків редагував видання «Вісті», що виходило двічі на місяць. Тоді було створено крайовий осередок пропаганди «Зелений гай» під керівництвом Петра Дужого. Нова структура намагалася зосередити найкращі інтелектуальні сили. Член осередку Осип Дяків невдовзі обійняв посаду редактора газети «За Українську Державу», там використовував псевдо «Артем».

З Жидачівщини, де перебував осередок «Зелений Гай», восени 1944 р. Дяків повернувся на рідну Бережанщину, де займався розробкою навчальних матеріалів для потреб створеної референтури політичного вишколу на чолі з Яковом Буселом. Влітку 1945 р. знову довелося змінити місце перебування: внаслідок втрат «Зелений гай» об'єднався з референтурою вишколу на Сколівщині. Так було створено головний осередок пропаганди ОУН (ГОСП), керівником якого був П. Федун-«Полтава». Саме тут, у складі редакційного звена, О. Дяків почав використовувати найвідоміше організаційне псевдо – «Наум». Патріотичному ж загалу він стане знаним завдяки

псевдоніму, яким підписав більшість своїх публіцистичних праць, – «Горновий». Основними його працями є: «Орієнтація на чужі чи власні сили», «Матеріали політичного вишколу», «З ким ми можемо і хочемо йти», «Чому ми переможемо», «Яка філософія – ідеалістична чи матеріалістична – обов’язує членів ОУН?», «Наше становище до російського народу» та ін.

Статус О. Дяківа, який через загибель керівництва у листопаді 1948 р. очолив ОУН Львівщини, вимагав постійної мобільності. Відомо чимало місць його перебування: на Городоччині, Миколаївщині, Пустомитівщині. Через два роки, у листопаді 1950-го, у лісовому масиві біля с. Страдч на Яворівщині, загін МДБ виявив бункер. Осип Дяків-«Горновий» і троє його побратимів прийняли бій, в якому і загинули.

Член головного осередку пропаганди при проводі ОУН, редактор підпільних революційних журналів, видань, листівок і звернень, теоретик і організатор боротьби УПА, автор відомого гасла «Свобода народам! Свобода людині!» Осип Дяків відстоював ідею ліквідації СРСР на засадах незалежних держав в етнічних кордонах. Ідеолог націоналізму писав: *«Народ наш стоїть на такому рівні боротьби, чинить такий геройський і організаційний опір, що на правду велика честь належати до такого народу».*

Андрій НЕЗГЛЯДА

(за матеріалами праць Володимира Мороза)

ЛІТЕРАТУРА

Карда М. Борець за волю України [Текст] : *[про О. Дяківа]* / М. Карда // Гомін волі. – 1994. – 15 січ.

Магас М. Його слово кликало до боротьби [Текст] : *[про О. Дяківа]* // Гомін волі. – 1995. – 2 груд.

Мороз В. Портрет Осипа Дяківа-«Горнового» [Текст] / В. Мороз. – Львів: Літопис УПА, 2010. – 128 с.

Мороз В. Як загинув Дяків – «Наум» – «Горновий» [Текст] / В. Мороз // У боротьбі за волю України: збірник. – Львів, 2011. – Кн. IX. – С. 423-428.

Ляхович І. Ідея і чин [Текст] : *[про О. Дяківа]* / І. Ляхович // Львів. газета. – 2006. – 21 черв.

12 липня

З КОГОРТИ БОРЦІВ ПРОТИ ТОТАЛІТАРИЗМУ

Ярослав КЕНДЗЬОР (1941)
До 80-річчя від дня народження

Ярослав-Петро Кендзьор – журналіст, політичний діяч, учасник опозиційного руху, народний депутат України (1990-1994, 1994-1998, 1999-2002, 2002-2006, 2006-2007, 2007-2011). Народився у с. Солонці під Львовом. Шкільну освіту здобув у Солонці й Сокільниках, вчився у ПТУ у Львові, працював на хлібо заводі в Червонограді. Протягом 1960-1963 років служив у армії, де активно займався спортом (важкою атлетикою), там став кандидатом у члени КПРС.

Однак його непересічна, діяльна особистість сформувалася в наступні роки, у період так званої хрущовської відлиги. Після демобілізації 1963 р. він вступив на факультет журналістики Львівського університету ім. І. Франка. Саме в ці роки відвідував засідання клубу творчої молоді «Пролісок», брав участь у літературно-мистецьких вечорах. Познайомився з «шістдесятниками» Михайлом та Богданом Горинями, В. Чорноволом, М. Косівим, М. Осадчим, І. Світличним, Є. Сверстюком, О. Шевченком, Л. Костенко, читав і поширював самвидав. 1965 року, після журналістської практики, почав працювати інструктором спорту міського будуправління. Того ж року Україною прокотилася хвиля

політичних арештів. Репресії торкнулися і Ярослава. Навесні 1966 р. його виключили з КПРС і з університету за поширення «антирадянської літератури» (перефотографування книги Ю. Лавріненка «Розстріляне відродження», виданої 1959 р. у Парижі), звільнили з роботи й навіть позбавили звання майстра спорту. Аби заробити на життя, завдяки С. Шабатурі він почав працювати натурником у Львівському училищі прикладного мистецтва ім. І. Труша. Від 1968 р. працював інструктором Львівської облради спортивного т-ва «Авангард», почав заочно навчатися у Львівському інституті фізичної культури.

Водночас продовжував опозиційну діяльність: того ж 1968 р. підписав листа до генсека ЦК КПРС Л. Брежнєва (т. зв. лист 139-ти) з протестом проти закритих політичних процесів, 1970 р. – заяву протесту проти повторного арешту В. Мороза, 1971 р. – проти політичного звільнення з роботи А. Пашко. На знак протесту проти радянської окупації Чехословаччини 1968 р. повісив саморобний картонний плакат на дорожньому знаку в рідній Солонці.

Брав безпосередню участь у виданні й переправленні за кордон усіх випусків самвидавного журналу «Український вісник» (1970-1972), який редагував В. Чорновіл. Протестував проти січневих, 1972 р., арештів української інтелігенції – І. Світличного, Є. Сверстюка, В. Чорновола та ін. Через це його допитували у КДБ, проводили обшуки і допити, врешті звільнили з роботи й вигнали з інституту. Тому восени 1972 р. Ярослав почав працювати слюсарем «Львівсільенерго». Після арешту В. Чорновола Ярослав разом із М. Косівим і А. Пашко закінчив підготовку 6-го числа й передав його за кордон. 1974 р. Ярослав Кендзьор повернувся в СТ «Авангард» – вже головою ради колективу фізкультури «Львівенерго». 1976-го йому вдалося повторно виконати норматив майстра спорту й здобути вищу освіту – закінчити Львівський інститут фізичної культури.

З початком процесів демократизації суспільства й поверненням політв'язнів до України Ярослав Кендзьор активно включився у політичну діяльність, зокрема 1987 р. взяв участь у виданні

відновленого «Українського вісника». 1988 р. став учасником створення Товариства української мови ім. Шевченка, вступив до Української Гельсинської спілки, керував її прес-службою. Від 1989 р. – член Народного Руху, від 1998 р. – голова Львівської крайової організації Руху, від 1999 р. – член Політради НРУ. З 1990 р. – депутат Верховної Ради УРСР та України, активний діяч державотворення. У ВР України 1-го скликання – заступник голови комісії з питань культури, член Народної ради; 2-го – голова підкомітету в справах релігій і міжконфесійних відносин комітету з питань культури і духовності, член фракції НРУ; 3-4-го – член комітету з питань культури і духовності, фракції НРУ; 5-го – голова підкомітету в справах релігій комітету з питань культури і духовності, член фракції блоку «Наша Україна»; 6-го – заступник голови комітету з питань культури і духовності, член фракції «Наша Україна – Народна самооборона». Від 1988 р. – автор відеолітопису суспільно-політичного життя України: тривалий час вів авторські програми на Львівському ТБ.

Ярослав Кендзьор нагороджений орденами «За заслуги» 3-го ступеня (2001) і князя Ярослава Мудрого 5-го (2006) та 4-го (2009) ступенів.

За матеріалами статей Юрія ЗАЙЦЕВА

ЛІТЕРАТУРА

Зайцев Ю. Кендзьор Ярослав [Текст] / Юрій Зайцев // Енциклопедія Львова. – Львів, 2010. – Т. 3. – С. 183-184.

Москалюк О. «Список опозиції перенасичений кадебістами» [Текст] / О. Москалюк, О. Перевозна // Газета по-українськи. – 2012. – 1 черв. – С. 3.

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЬВОВІ

До 100-річчя заснування Львівського (таємного) українського університету

Питання українського університету у Львові, столиці Галичини, протягом багатьох десятиліть було не лише вузловим моментом для української інтелігенції, але й визначало стан польсько-українських стосунків загалом. Австрійська влада, засновуючи 1784 р. Львівський університет, подбала про доступ до вищої освіти українців, створивши окрему інституцію – Studium Ruthenum. На жаль, рівень освіченості та й письменності загалом галицьких русинів після століть польського панування був дуже низьким. Тому навчатися в університеті могли хіба що одиниці. Щоправда, у роки революції 1848-1851 рр. у гімназіях Галичини запровадили обов'язкове вивчення української мови, у Львівському університеті створили катедру української мови й літератури, українською викладали низку дисциплін на теологічному факультеті.

Ситуація з освіченістю русинів поліпшилася після створення 1868 р. товариства «Просвіта», яке за кілька десятиліть упертої праці змогло досягнути значних успіхів. Однак польські магнати, змінивши політичну орієнтацію на австрофільську, змогли захопити всі керівні посади в Галичині, починаючи з Галицького сейму. 1879 р. у Львівському університеті замість німецької запровадили польську мову викладання. Боротьба українських студентів за свої права зосередилася на вимозі заснувати катедру української історії. Її заснували 1894 р., а першим керівником став проф. М. Грушевський.

В останні роки XIX ст. українські політики й науковці з НТШ почали вимагати від уряду створення окремого українського університету. На підтримку цієї вимоги 1899 р. у Львові відбулося велике віче українських студентів з усіх університетів країни. Ці вимоги викликали бурхливу реакцію поляків. Навесні 1900 р. у Львівському університеті сталася поважна сутичка, в якій 23 студентів було поранено. Наступне українське віче 8 жовтня 1901 р.,

крім вимоги заснування українського університету, висунуло також мінімальні вимоги щодо розширення використання української мови. Однак керівництво університету почало обмежувати права українців. Протест у формі віча й демонстрації спричинив виключення п'ятьох українців, що стало поштовхом для т. зв. сецесії – українці залишили Львівський університет і перейшли в інші університети. Це викликало великий резонанс у всій Європі. Зворушення в університеті через дискримінацію українців відбувалися 1906, 1907 рр. Відбулися гострі дебати у віденському парламенті, причому знову виринула справа створення окремого українського університету. Перемовини з урядом заблокувала польська репрезентація.

Вершиною польсько-українського протистояння у справі Львівського університету можна вважати події 1910 р., коли під час сутичок загинув український студент Адам Коцко, а Леонтович був тяжко поранений. Однак поліція затримала лише українських студентів, після чого відбувся т. зв. «процес 101-го», на якому більшість засудили на терміни від 2 тижнів до 3 місяців тюрми. Боротьба українців у парламенті, у т. ч. методом обструкції засідань (наприклад, посол Бачинський при обговоренні військового бюджету промовляв 12 годин!), врешті завершилася запевненням уряду, що український університет у Львові буде заснований не пізніше 1916 р.

Перша світова війна перервала боротьбу за український університет. Поразка ЗУНР і захоплення Львова Польщею спричинилися до цілковитої ліквідації попередніх здобутків. Університет, який отримав ім'я Яна Казимира, перетворився на виключно польський. Українців до нього не допускали, бо вони не служили в польському війську. Вчитися за кордон їх також не випускали. Отож молодь і вся громадськість почали шукати вихід із цієї ситуації. НТШ спробувало заснувати приватні університетські курси, однак влада їх заборонила. Так само, як аналогічні курси Товариства наукових викладів ім. Петра Могили і Ставропігійського інституту. Однак студентські організації організували в себе приватні університетські курси, що стали дуже популярними. Товариство ім. Петра Могили спробувало легалізувати їх у лютому 1921 р., але знову невдало. Та українці не здавалися.

У липні 1921 р. загальний студентський з'їзд у Львові постановив створити Український приватний університет із трьох факультетів: філософічного, правничого й медичного. З'їзд покликав до життя Сенат університету, обрав ректора – д-ра Василя Щурата. Згодом ректорами були також медик М. Панчишин і юрист Є. Давидяк. Рішення цього з'їзду схвалила Міжпартійна рада на чолі з В. Бачинським. Кошти на утримання установи надали українці зі США, а ще більше – галичани, які жертвували для цієї справи як гроші, так і збіжжя.

15 вересня 1921 почалися вписи молоді в університет. Канцелярія університету діяла спочатку в приміщенні Академічної Громади, а після її закриття владою – в інших локаціях. Завдяки добрій конспірації поліція так і не змогла виявити канцелярію з тисячами особових справ, каталогів, індексів та ін. 23 жовтня відбулося відкриття навчання під виглядом легальної лекції в Товаристві наукових викладів. Коли студент Степан Федак 25 листопада здійснив у Львові замах на Пілсудського, поліція заарештувала ректора В. Щурата, секретаря університету Б. Барвінського та кількох професорів, але це не зупинило навчання. Заняття відбувалися у «Просвіті», НТШ, Товаристві ім. Петра Могили, у помешканнях професорів.

На момент завершення 1-го академічного року на філософічному факультеті, де викладали С. Балей, М. Галушинський, Б. Барвінський, І. Брик, Я. Гординський, Ф. Колесса, І. Свенціцький, К. Студинський, В. Щурат, М. Кордуба, І. Крип'якевич, І. Зілинський, І. Раковський та ін., діяло 26 катедр. На правничому, викладачами якого були В. Охримович, Я. Олесницький, С. Шухевич, Р. Ковшевич, В. Децикевич, О. Надрага, М. Чубатий, І. Кміцикевич, С. Старосольський, І. Куровець та ін., було 22 катедри. А на медичному, де навчали М. Панчишин, М. Музика, О. Барвінський, О. Щуровський, М. Вахнянин, О. Подолинський, Ю. Гірняк та ін., – 10 катедр. Політехнічні студії для 150 слухачів провадили інженери В. Лучків, І. Барщівський, В. Монастирський, Є. Нагірний, В. Левицький та низка інших. Загалом бажання навчатися виявили 1028 студентів, найбільше на правничому відділі (факультеті) – 608.

Якщо врахувати ще 230 надзвичайних студентів, то загалом записалися на навчання 1258 осіб, у т. ч. 69 дівчат.

Наступний навчальний рік, 1922-й, співпав із виборами в Польщі. Оскільки Галичина формально ще не належала Польщі, українці бойкотували вибори. Тому влада на місяць арештувала всю українську інтелігенцію, у т. ч. студентів і викладачів У(т)У, про що Сенат університету сповістив Союз Народів (Лігу Націй) у Женеві й Раду Амбасадорів у Парижі. В академічному 1922/23 році політехніка стала окремим закладом. 1923 р. українська громадськість шляхом анкети покликала спеціальну Кураторію українських високих шкіл у Львові з 30 членів, які представляли НТШ, «Просвіту», УПТ «Рідна Школа», «Сільський Господар», Земельний Банк та інші інституції, а також політичні партії різного спрямування. Головою Кураторії був В. Децикевич, секретарем В. Мудрий. Кураторія опікувалася матеріальним забезпеченням шкільництва, влаштуванням випускників, подальшими студіями медиків і техніків за кордоном, політичними питаннями.

1923 р. Рада Амбасадорів остаточно визнала право на Галичину за Польщею (за умови автономії Галичини). Це значно погіршило ситуацію українців, особливо викладачів У(т)У, на яких накладали значні адміністративні й грошові покарання. Репресії набрали таких розмірів, що в липні 1925 р. діяльність університету й політехніки було припинено на невизначений час.

Ситуація у вищому шкільництві Галичини кардинально змінилася восени 1939 р., за «перших совітів». З одного боку, нова влада перетворила НТШ на філію Української Академії Наук, а товариство «Просвіта» взагалі ліквідувала. З іншого – усі польські виші рішучо українізувала (частково русифікувала, бо частина прибулих до Львова професорів викладала не українською, а російською). У першу чергу, українізували Львівський університет Яна Казимира, перетворивши його на університет ім. Івана Франка. Далі українізували політехніку, торговельну академію, вищу школу закордонної торгівлі та ін. Професорами вишів стали багато українських науковців, які доти працювали в різних установах, – М. Возняк, І. Крип'якевич, С. Щурат, К. Студинський, О. Степанів, М. Рудницький, П. Франко, О. Тисовський та ін. Однак ці процеси

припинилися 22 червня 1941 р. з початком німецько-радянської війни.

Значна кількість документів про історію та діяльність Українського університету за 1890-1928 рр. відкладалася у фонді 310 Історичного архіву у Львові. Це протоколи засідань сенату й деканатів, загальних зборів студентів, списки викладачів і студентів, навчальні програми, особисті документи студентів, рукописи наукових праць та ін. Цікаві документи збереглися в особистому архіві І. Крип'якевича, нещодавно переданому до відділу рукописів ЛННБ України ім. В. Стефаника.

Діяльність Українського таємного (приватного) університету залишиться яскравим прикладом уміння галичан консолідувати всі сили, незалежно від політичних поглядів, у монолітний фронт національної боротьби за власну освіту, культуру й державу.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Архів Івана Крип'якевича. Інвентарний опис [Текст] / упоряд. Я. Федорук. – Київ-Львів, 2005. – 252 с.

Єдлінська У. Кирило Студинський [Текст] / У. Єдлінська. – Львів, 2006. – 310 с.

Качмар В. Львівський таємний український університет [Текст] / В. Качмар // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. Смолій та ін.; Ін-т історії України НАН України. – Київ, 2009. – Т. 6. – С. 368.

Львівський (таємний) Український Університет (ЛУУ) [Текст] // Енциклопедія українознавства / Наук. т-во ім. Т. Шевченка у Львові; гол. ред. В. Кубійович. – Львів, 1994. – С. 1422-1423.

Мудрий В. Боротьба за огнище української культури на західних землях України. – Львів, 1923.

Мудрий В. Український Університет у Львові (1921-1925). – Нюрнберг, 1948. – 59 с.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів [Текст] : путівник. – Львів-Перемишль, 2003. – С. 223-224, 245, 338, 353-355, 357.

* * *

Korduba M. Kilka dat z dziejów dążeń społeczeństwa ukraińskiego do uzyskania własnego uniwersytetu [Tekst] / M. Korduba // Biuletyn polsko-ukraiński, N 4. – Warszawa, 1934.

11 серпня

ЙОГО ПОКЛИКАННЯ – ЖУРНАЛІСТИКА. І ПОЕЗІЯ...

Богдан ЗАЛІЗНЯК (1946)
До 75-річчя від дня народження

Богдан Залізняк завжди у вирі подій – локальних, загальнодержавних чи світових. Жодна важлива подія не пройде повз його увагу. І згодом буде майстерно висвітлена на сторінках преси. Адже Б. Залізняк – людина, яка завжди знає, у кого і про що запитати, чудово володіє словом, орієнтується у багатьох сферах суспільного і політичного буття. Основна ідея його діалогів – це україноцентризм у світовому контексті. Через призму любові до України відбуваються і його інтерв'ю. Респонденти Б. Залізняка беруть активну участь у творенні нашої державності, кожен у своїй сфері – чи це науковці, чи митці, а чи громадські діячі та політики.

Богдан Залізняк народився у с. Станіля Дрогобицького району Львівської області. Його дитинство минуло серед мальовничих карпатських краєвидів, які, можливо, і зродили у душі поетичні паростки. Навчався у школі с. Ялинкуватого, що на Сколівщині, та у Хирівській школі-інтернаті. Закінчив Дрогобицький нафтовий технікум, працював за спеціальністю. Але покликанням Богдана була любов до Слова, він обрав філологічний факультет ЛДУ ім. І. Франка, після закінчення якого тривалий час працював у республіканському видавництві «Каменярь» редактором, згодом завідувачем редакцією. У

1992-1995 рр. був головним редактором часопису «Український ліс», редактором видавництва «Меморіал». Став членом Національної спілки письменників України (1998). У 1997 р. отримав звання кандидата філологічних наук, до 2007 року працював доцентом кафедри зарубіжної преси та інформації ЛНУ. З 2008 р. – керівником пресцентру наукової журналістики Західного наукового центру НАН України та МОН України.

З поетичним словом Богдан Залізняк дебютував 1968 р. у газеті «Ленінська молодь» (Львів). Його вірші друкувалися у журналі «Жовтень» (нині – «Дзвін»). Він – автор поетичних збірок «Перше коло» (1980), «Музика дня» (1985), «Із сином за руку» (1990), «Щоденник» (1997), «І світ кудись летів» (2001), «Під ніжну музику небес я воскресаю» (2011), «Тихо-тихо в душі і в саду» (2011), «У хаосі веселого буття» (2016), поетичної трилогії «Ти молода по-молодому» (2005), «Я між вашими любовами» (2006) і «Ти мене романтиком призначила» (2007).

Поетичні твори автора дуже ліричні, а коли він торкається суспільних проблем, то подекуди й з нотками сатири та витонченої іронії. У творах розкривається любов до жінки і до України, автор щиро вболіває за долю свого народу. Вірші сповнені роздумів про відповідальність сучасника перед суспільством, про духовну єдність поколінь і прагнення до справедливості. Марія Якубовська, дослідниця поетичних та публіцистичних творів Б. Залізняка, зазначає: *«Сучасний літературний світ немислимий без творчості Богдана Залізняка. У його особистості несподівано поєдналися тонкий ліричний талант і мудрість вдумливого філософа, гострий аналітичний розум поета та зваженість і розсудливість публіциста»*.

Поезія і журналістика завжди йшли поруч у творчому житті Б. Залізняка. Членом Національної спілки журналістів України він став ще 1977 року. Упродовж 1994-2016 рр. з'явилося понад 700 публіцистичних, науково-популярних статей, інтерв'ю, опублікованих в українській і зарубіжній пресі. Зокрема, у газетних виданнях «За вільну Україну», «Високий Замок», «Слово Просвіти»,

«Літературна Україна», журналах «Дзвін», «Універсум» та ін. Кращі з них увійшли до серії книг «Діалоги тривають». У передмові до першого тому «Діалогів» автор зазначив, що ідея написання цієї книги інтерв'ю виникла спонтанно. Б. Залізняка цікавило, що відбувається в українському політикумі, як розвивається наука, економіка, а найголовніше – що відчуває людина, громадянин України в контексті цих перипетій, як вона оцінює зміни у суспільному та політичному житті держави, як приходить до усвідомлення національної ідентичності. Згодом було видано ще 4 томи. Ця публіцистична книга у 5-ти томах (2005-2018 рр.) стала справжнім бестселером. До неї увійшли інтерв'ю з Л. Лук'яненком, М. Горинем, І. Драчем, І. Калинцем, М. Слабошпицьким, М. Петренком, М. Людкевич, А. Содоморою та іншими відомими поетами, науковцями, громадськими діячами, педагогами. Україна і світ – визначальна тема для співрозмовників. *«Книга переростає рамки звичайного інтерв'ю. Тут і ліричні відступи, і внутрішні монологи, і авторські коментарі, і філософські роздуми»*, – відзначила М. Якубовська.

Богдан Залізник приходить до свого 75-літнього ювілею з вагомим доробком на ниві журналістики, публіцистики і української культури загалом. Сподіваємося, що ще багато поетичних творів та цікавих публікацій вийде з-під пера цього видатного майстра слова.

Леся ЦЮЦЮРА

ЛІТЕРАТУРА

Залізник Б. Діалоги тривають... [Текст] : інтерв'ю / Б. Залізник. – Львів: Каменяр, 2018. – 344 с.

Залізник Б. До політиків [Текст] : вірші / Б. Залізник // Нація і держава. – 2010. – 25 серп. – С. 5. – Зміст: Сваряться...; Ми в літаку; Хто дав право... та ін.

* * *

Умнов В. Із суму і пісні плетені вінки [Текст] : [про Б. Залізняка] / В. Умнов // Франкова криниця. – 1998. – 11 квіт.

Якубовська М. Дорости до себе [Текст] : [про Б. Залізняка] / М. Якубовська // Літературна Україна. – 2006. – 21 верес.

12 серпня

ХРИСТІЯНИН І ДИПЛОМАТ

***Теодозій СТАРАК (1931-1999)**
До 90-річчя від дня народження*

Теодозій Старак – людина непересічної долі, великої ерудиції, широких поглядів на справи мирські та політичні, вроджений аристократ духу і відданий товариш. Його доля, його життєві дороги були адекватними його добі. Народився Теодозій Старак на Лемківщині, у с. Межибрід біля Сянока. Уже навіть цей факт визначив його подальшу долю, бо внаслідок переділу етнічних українських земель мусив покинути рідний дім і в 1945 році опинився у Львові. А вже через чотири роки його арештували органи НКВС за звинуваченням у приналежності до ОУН і засудили на десять років сталінських концтаборів. Свій перший «університет» тюремного життя відбув у Золочівській катівні, де зійшовся із багатьма греко-католицькими священниками, яких більшовицький режим разом із державною РПЦ засуджував на довгі роки ув'язнення тільки за те, що

після так званого львівського «собору» вони не хотіли зректися віри батьків.

Після повернення із карагандинських таборів у 1956 році Теодозій Старак вступив у Львівський університет ім. І. Франка, йому запропонували працювати на кафедрі української мови для продовження наукової праці під керівництвом відомого мовознавця професора М. Онишкевича. Але згодом, після відомих погромів і арештів української інтелігенції у 1965 році, звільнили. Деякий час перебивався без роботи. Врешті йому дозволили працювати, але тільки у сільській школі і лише вчителем російської мови.

У 1971 р. він знову повернувся у Львів. Працював у видавництві «Радянська школа» на посаді редактора підручників для шкіл з польською мовою навчання. Як «неблагонадійний» був під постійним наглядом КГБ аж до розвалу «імперії зла». У часи «перебудови» Теодозій Старак як досвідчений редактор був дорадником неформальної групи «Євшан-зілля», яка з 1987 року почала видавати однойменний самвидавний альманах. Ця група постійно підтримувала тісний зв'язок із архієпископом Володимиром Стернюком, і наприкінці 1989 року, з його ж таки благословення, започаткувала видання мирянської газети «Віра батьків». Редактором газети обрали Теодозія Старака.

Це були часи великих надій і романтичних візій, розпадалась імперія, а з нею і РПЦ, постав РУХ, у Львові, Тернополі та Івано-Франківську відбувалися велетенські маніфестації за легалізацію та повернення майна УГКЦ. Тоді Теодозій Старак став делегатом першого з'їзду РУХу, брав участь у редагуванні неофіційного ще тоді самвидавного пресового рухівського органу – газети «Віче», провадив активну підготовку до випуску газети «Віра батьків», згуртовував потенційних авторів, шукав кошти для друку газети, провадив переговори з литовськими друкарями-дисидентами щодо тиражування газети у Вільнюсі з макета, виготовленого у Львові. Ніхто й не здогадувався, що лише завдяки кмітливості та відданості справі редактора весь тираж – 10 тисяч примірників – успішно доставлявся до Львова, звідки вже поширювався всією Україною і не

тільки: у напівлегальну редакцію з далекого Сибіру, Казахстану і навіть з тюрем приходили листи з проханням надсилати газету.

Товариші знали: до чого тільки не прикладеться рука Теодозія Старака, до чого лише не запалає його серце – все вдасться. Так було і пізніше, у жовтні 1991 року, коли за рекомендацією комісії закордонних справ Верховної Ради України Теодозій Старак став першим представником молоді Української держави у Польщі – дипломатичній службі він віддав майже сім років свого життя.

Останній рік Теодозій Старак очолював новостворений «Інститут Польщі» при Львівському університеті ім. І. Франка. Був усіма шанований і бажаний у кожному товаристві як прекрасний промовець і розсудливий політик, організатор і гострий полеміст, що досконало володів пером. Тому багато організацій вважали за честь мати його у своєму членстві або у своїх керівних органах.

У жовтні 1997 року Теодозія Старака обрали Головою «Світової федерації лемківських об'єднань», а в 1998 році, під час пособорових нарад керівників мирянських організацій УГКЦ, – співголовою Світового християнського конгресу.

*За матеріалами статті Івана ГРЕЧКА
«Пам'яті християнина і товариша»
(«Київська церква», 1999, № 6)*

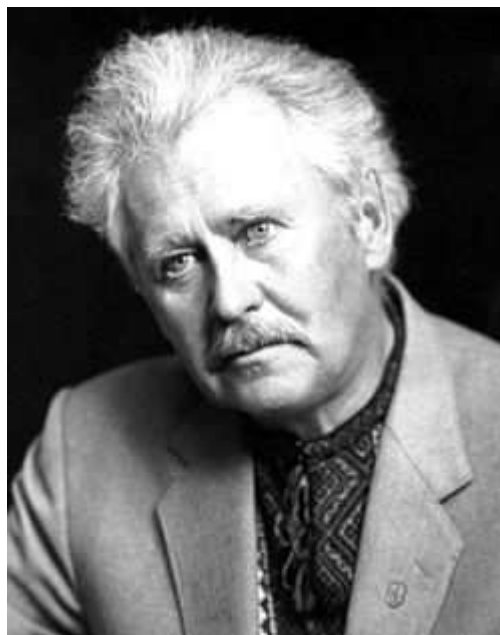
ЛІТЕРАТУРА

Літаючий амбасадор. Теодозій Старак: особистість [Текст] / упоряд. Л. Горбенко. – Львів: Простір-М, 2011. – 211 с.

Старак Теодозій Васильович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Старак_Теодозій_Васильович (дата звернення: 16.03.2021). – Назва з екрана.

17 серпня

«УКРАЇНА, ЩО В МЕНІ...»

Олесь АНГЕЛЮК (1921-2008)
До 100-річчя від дня народження

Олесь Ангелюк народився в серці Донщини – Новочеркаську. Його батько Антін був галичанином зі с. Крогульця біля Гусятина, закінчив Тернопільську гімназію. У роки Першої світової війни був січовим стрільцем, потрапив у російський полон. Після революції залишився на Великій Україні, одружився з Євдокією Монченко з давнього козацького роду. Кумиром Євдокії був Олександр Олесь, тому й сина нарекла Олесем. Під час голоду 1921 р. молоде подружжя втекло з голодного Харкова в Новочеркаськ, де жила численна родина Монченків. Від голоду це врятувало, однак виявилося, що давній козацький край зазнав тотальної русифікації. Олесь пригадував, що кількарічною дитиною вийшов на вулицю й заблудився. На запитання перехожих відповідав по-українськи, це страшенно налякало маму, тож вона вдома запровадила російську мову, щоб у сина не було проблем. Як виявилося згодом, синові це не допомогло. Хлопчик перебував під великим впливом батька, свідомого й освіченого українця, який зумів у вкрай несприятливих

умовах виховати сина переконаним патріотом і незламним борцем за Україну.

Олесь дуже рано, у три з половиною роки, почав читати. Батько, працюючи в системі кооперації, часто бував у Ростові й Краснодарі, привозив звідти українські книжки «Буквар», «Першу книжку», перекладні пригодницькі романи Ріда, Купера, Верна. Антона Ангелюка як «петлюрівського офіцера» 1929 р. звільнили з роботи і він пішов робітником на будівництво.

Трагічними для родини Монченків стали 1929-1933 роки. Колективізація й голодомор знищили заможне селянство. Як писав у спогадах Олесь, *«робилося все, щоби стлумити, зламати, знищити народ, обернути його на безвільну безголову масу покірних рабів – без власної думки і власного клання землі»*. Під час голодомору 1932-1933 рр. Ангелюки дивом вижили: матір, яка була лікаркою, послали працювати в станицю Гундоровську, де їй видавали сякий-такий пайок. Ще підлітком Олесь дійшов до вражаючого висновку: *«В країні відновлювався рабовласницький лад – імперія готувалася до повного розчленування її населення на «патриціїв», «плебеїв» і «рабів». За рахунок праці рабів і створювався той достаток, якого вистачило тільки на два роки»*.

Здобувши середню освіту, Олесь вступив на енергетичний факультет Новочеркаського індустріального інституту. Коли почалася німецько-радянська війна, Ангелюки перебралися до Ставрополя. Олесь, щоб бути ближче до них, перевівся на фізмат до Ставропольського педінституту. Перед наближенням фронту студентів послали копати протитанкові рови, але німці їх успішно обійшли й здобули Ставрополь. За німців Ангелюк навчався в Інституті крайового господарства (Landwirtschaftliche Hochschule). У цей час великий вплив на юнака справив професор Нестор Король, який приїхав з Києва. Свого часу він очолював студентський курінь УСС у Києві, який відзначився під Крутами. Н. Король викладав рослинництво, а також намагався відродити українське громадсько-політичне життя на Кубані. Зокрема, спробував заснувати в Ставрополі український клуб, видавати українську

сільськогосподарську газету. На початку 1943 р. Ставрополь відвоювали радянські війська, а навесні Олеся Ангелюка заарештувало НКВС. З вилучених у нього віршів слідчі легко встановили, що студент Ангелюк сповідує націоналістичні погляди й пропагує не лише ідею самостійності України, а й приєднання до неї Кубані та Ставропілля. Доказом був вірш 1942 р. з такими рядками:

*Б'ється серце моє величезне, мов скеля Бескиду,
Від Карпатських верхів до кубанських ланів і узлісь...
...Не питайте мене – до яких регіонів належу,
Де придбав я цю мову, цей хист і освіту,
Хижу спрагу відплати і люте жадання пожежі?*

Також енкавидисти легко простежили зв'язок Олеся Ангелюка з Нестором Королем, петлюрівським офіцером, запеклим ворогом Радянської влади. Знайти свідків було просто, адже професор Король викладав для кількох сотень студентів. Олесеві пощастило: його не розстріляли, а тільки присудили 10 років таборів. Певний час він працював у табірному конструкторському бюро, яке обслуговувало будівництво промислового гіганта в Руставі. Однак каторжна праця, тяжкий побут і убоге харчування небавом далися взнаки: 1948 р. Олесь ледь вижив після обширного інфаркту. А йому ж було лише 27 років! У сталінських таборах він зустрів безліч цікавих людей, яскравих особистостей, про деяких згодом написав цікаві спогади. У таборах Ангелюк сформувався як переконаний політичний націоналіст, людина, для якої вільна Україна була найбільшою святістю:

*Нас морили тюрми, табори гноїли,
Кожен другий в муках помирав,
Та святого Бога – Бога України
В нас ніхто й ніде не відібрав.*

Після звільнення 1953 р. з табору Олесь мусив відбути ще 5 років позбавлення прав, тому залишився в Руставі, вступив на механіко-машинобудівний факультет Тбіліської політехніки, потім працював проектувальником у Руставі й Ставрополі. Одружився,

народилися діти. А в глибині душі не згасала мрія – повернутись у батькову Галичину:

*Черлена Русь... Данилова земля...
Земля мого стожильного народу!
Твоєї слави не побільшу я,
Та оспіваю честь твою і вроду.*

Уперше Олесь побував тут у зрілому віці, 1966 року, потім приїздив щороку під час відпустки. Познайомився з поетом Іваном Гнатюком, етнографом Ігорем Геретою, Ольгою Дучимінською, Платонідою Хоткевич, Борисом Антоненком-Давидовичем, Василем Стусом. І лише 1982 року переїхав в Україну. Жив у Тернополі, працював конструктором, активно займався громадською діяльністю. З 1992 р. був редактором часопису «Нескорені». Доля подарувала йому й особисте щастя – він зустрів і покохав галичанку Ліду, яка змінила його життя. У цей час виникають його кращі поетичні твори: потужна громадянська лірика, проникливі інтимні вірші, присвячені коханій. 1996 р. вийшла його перша збірка поезій, потім інші книги. В останні роки Олесь Ангелюк написав цікаві спогади. Видатний українець помер 18 грудня 2008 р. в Дублянах, де жив з 1990 р.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Ангелюк О. Профіль, укарбований у вічність [Текст] : [про В. Стуса] / О. Ангелюк // Біль. – 2-й вип. – Львів, 1991. – С. 144-152.

Ангелюк О. Поклик батьківщини (доля людини або зов крові) [Текст] : лірико-прозаїчний щоденник / О. Ангелюк. – [Б.м.], 2000[?]. – 177 с.: фот.

Ангелюк О. Усе життя розлукою було [Текст] : спогади / О. Ангелюк. – Львів: Ліга-прес, 2006. – 176 с.

Гнатюк І. Лицарі нескореного духу [Текст] / І. Гнатюк, Г. Радошівський-Баран, **О. Ангелюк**; упоряд. Л. Гнатюк [та ін.]. – Львів, 2015. – С. 156-254.

* * *

Гнатюк І. Поет з Божої ласки [Текст] / І. Гнатюк // Літературна Україна. – 1990. – 30 груд. – С. 3.

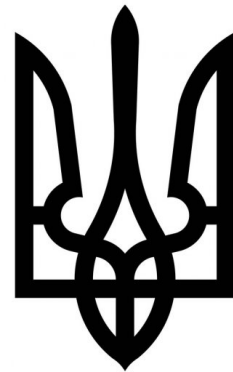
Гнатюк І. Чи здійснилася мрія поета? [Текст] / І. Гнатюк // Заграва: імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2001 р. / упоряд.: О. Шматько, О. Гординська, М. Сташків; ЛОУНБ. – Львів, 2001. – С. 51-56.

Гоць П. Громадянин і поет [Текст] / Петро Гоць // Відродження. – 2001. – 18 серп. – С. 3.

24 серпня

ЯК ЦЕ БУЛО...

*До 30-річчя Акта проголошення
незалежності України*

Усе розпочалося 19 серпня 1991 року на свято Спаса. Я цей день як сьогодні пам'ятаю. Я тоді був не лише народним депутатом України, але й заступником голови Львівського облвиконкому. Вранці цього дня мені зателефонували з облради і сказали їхати на робоче місце, а перед тим включити телевізор. У цей час було оприлюднене звернення ГКЧП-істів, і було зрозуміло, що наступають тривожні і небезпечні часи, оскільки тоді ще був Радянський Союз.

О 8.00 годині ранку 19 серпня ми напрацювали звернення від жителів Львівщини (я був автором цього звернення), у якому ми закликали українців готуватися до опору. Оскільки нас не пускали на радіо і телебачення, ми це звернення розповсюджували у колективах. Згодом ми відправили його до Києва і звернулися до українського народу знову ж таки із закликом готуватися до опору. Пізніше у Києві ми почали тиснути на тодішнього голову Верховної Ради Леоніда Кравчука скликати позачергову сесію Верховної Ради, але він не спішив цього робити, оскільки винюхував, як повернуться події у Москві. 22 серпня задум ГКЧП-істів провалився, і тоді Кравчук погодився скликати позачергову сесію ВРУ, яка й відбулася 24 серпня 1991 року. Ми тоді мали своїх прихильників у важливих

структурах, зокрема у СБУ, в армії, які нам показували мапи дислокації військ, списки тих, хто має бути ліквідований, тощо.

Вранці 24 серпня Ігор Юхновський сказав, що потрібно підготувати відповідний документ щодо проголошення незалежності України – відтак було підготовлено Акт проголошення незалежності України. Перед цим ми відмовили «Отче наш» і тоді нам вже не було страшно. Під час прийняття Акта Незалежності України нас підтримала так звана «група 239» Олександра Мороза. Якщо б вони не приєдналися до нас, у нас нічого б не вийшло. Але вони теж були хитрі і знали, що якщо вони не підтримають нас, то Єльцин і до них добереться. Крім того, вони побачили, що є можливість бути при владі і розпоряджатися економічними багатствами України. На той момент серед свідомих українців була неоднозначна позиція – потрібно чи не потрібно проголошувати незалежність України саме у той момент. Дехто вважав, що цього не потрібно робити, оскільки спершу потрібно знищити комуністів. Але врешті було вирішено, що якщо зараз цього не зробити – повернеться Горбачов і буде так званий «Новоогарьовський» варіант союзного договору, і тоді СРСР ще б довго існував.

Після проголошення Акта незалежності України його потрібно було підтвердити на всеукраїнському референдумі, щоб не піддавати сумніву легітимність цього документа. Були побоювання – чи підтримають українці Акт незалежності України? Але тоді казали так: хіба раба питають, чи хоче він бути вільним? Так, 1 грудня 1991 року відбувся референдум, на який, крім питання незалежності, виносилося питання про підтримку В'ячеслава Чорновола на посаду Президента незалежної України. На жаль, В'ячеслав Чорновіл отримав 24 % симпатій українців – більшу частину голосів отримав Леонід Кравчук.

Я називаю роки після цього роками втрачених можливостей. Україна не має економічних передумов, щоб бути однією з передових європейських країн, і все через кризу влади. У нас є криза влади, а не криза економіки. Протягом років справжні демократичні сили в Україні не мали справжньої повноти влади. Згадаємо Кабмін, який

був сформований після Помаранчевої революції і який очолила Юлія Володимирівна. За 7 місяців цей уряд виконав усі соціальні програми, збільшив надходження до Держбюджету. Але, як пам'ятаємо, цей уряд був при владі недовго.

Проте, незважаючи на кризу української влади, здобуття Україною державної незалежності – це подія величезного масштабу. За неї віддавали життя мільйони українців, а ми отримали свободу без жертв. Я переконаний, що ми наведемо лад у нашій державі, можливо, вдасться це зробити вже після наступних виборів. Коли наша держава отримала незалежність, більшість українців сподівалися на кращі умови життя. Справді, на той час, після розпаду СРСР, Україна мала великі передумови для розвитку і могла дуже швидко стати однією з передових європейських країн.

Нам закидають, що в Україні немає значних енергетичних ресурсів, але, скажімо, у Польщі, їх теж немає. Свідома частина населення України говорила про те, що потрібно робити акцент на духовному відродженні України – на відродженні української мови, культури, церкви, врешті-решт, на пробудженні національної свідомості. Згадаймо «японське чудо». Так, воно сталося з розвитку техніки, але передумовою цьому стала освіта, патріотизм, національне виховання, а вже тоді розвиток технологій. Україні потрібно повернутися до витоків національного духу, ідеї та свідомості, які б консолідували українську націю. Сподіваюся, що на 30-му році незалежності у нашій державі над цим задумуються.

*Михайло КОСІВ,
народний депутат України І скликання*

ЛІТЕРАТУРА

День Незалежності України [Текст] // Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол.: Ю. Шемшученко [та ін.]. – Київ, 1999. – Т. 2. – С. 69.

20 листопада

УВІЧНЮЮЧИ ГЕРОІВ

До 100-річчя заснування видавництва «Червона Калина»

Наприкінці 80-х років ХХ ст. відомий письменник, головний редактор журналу «Жовтень» Роман Федорів виступив ініціатором відновлення видань «Червоної Калини», бо вважав, що будувати незалежну Україну слід на тривкому фундаменті історичної пам'яті. Саме такою була мотивація колишніх старшин УСС і УГА, які 1921 р. заснували у Львові видавничий кооператив (тоді кооперативу) або книгарсько-видавничу спілку «Червона Калина», що мала на меті громадження та видання документальної, мемуарної та художньої літератури про героїчну й трагічну добу Української революції й боротьби за незалежність 1914-1921 рр. Адміністрація діяла за адресою: Львів, вул. Руська, 18, I пов. Ініціатори цієї справи починали не з чистого аркуша: ще на початку Першої світової війни в Легіоні УСС діяла Пресова квартира (М. Голубець, Л. Лепкий, Р. Купчинський, І. Іванець, В. Дзіковський та ін.), яка, серед іншого,

дбала про збір документів, світлин, спогадів українських вояків і увічнення їхньої боротьби.

Надзірну раду «Червоної Калини» очолив адвокат Степан Шухевич, у минулому сотник і отаман УГА. Директором видавництва був Осип Навроцький, колишній сотник УСС і УГА, а згодом один із засновників УВО. Членами управи також були колишні українські старшини Михайло Матчак, Петро Постолук, Іван Тиктор, Левко Лепкий. Спочатку кооператив налічував трохи більше 100 членів, а на 1939 – понад тисячу.

Першим виданням «Червоної Калини» став щорічник «Історичний календар-альманах Червоної Калини». Його редагували Л. Лепкий і О. Навроцький, а з 1937 – стрілецький художник і фотограф Іван Іванець. Поза тим, з 1929 р. виходив щомісячний журнал «Літопис Червоної Калини» (редактори В. Софронів-Левицький і Л. Лепкий). Він публікував цінні дослідження з української мілітарної історії ХХ ст. й постійно стежив за бібліографією на цю тему, яку, зокрема, укладали К. Купчанко та І. Шендрик. Відомі історики М. Андрусяк, М. Антонович, Т. Коструба, І. Крип'якевич, В. Січинський та інші публікували також розвідки з княжих і козацьких часів. Розуміючи обмежені можливості журнальних публікацій, керівники видавництва видавали також книги, у т. ч. й белетристику. Серед них варто згадати «Гуцульський курінь» О. Бабія, трилогію Ф. Дудка «В заграві», трилогію Р. Купчинського «Заметіль», історичні романи І. Борщака «Мазепа», «Орлик», «Наполеон і Україна», твори М. Брилинського, Б. Лепкого, Ю. Шкрумеляка, М. Голубця. Цінними для фахівців були і досі залишаються монографії «Нарис історії українсько-польської війни 1918-1919 рр.» та «Історія Легіону УСС» О. Думіна, «Листопадові дні 1918» О. Кузьми, «Берестейський мир» і «Золоті Ворота» І. Кедрина-Рудницького, «Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році» ген. М. Капустянського, «Галичина у 1918-1919 рр.» М. Лозинського, альбоми «Українські Січові Стрільці», «Пам'яті вождя» (про ген. Мирона Тарнавського).

Велику увагу видавництво присвячувало мемуаристиці. Серед іншого видало цікаві спомини Д. Дорошенка, С. Шухевича, К. Левицького, Г. Коха, М. Галагана, В. Петріва (Петрова), К. Поліщука, Є. Чикаленка, О. Степанівни та низку інших. Окреме місце займали співаники «Сурма», «Великий співаник Червоної Калини», п'єси, а також нотні видання для хорів і гуртків.

У вересні 1939 р. «Червона Калина», як і всі українські установи та організації, була ліквідована більшовицькою владою, її видання підлягали вилученню з бібліотек і знищенню. Діяльність видавництва була відновлена після війни на еміграції заходами П. Постолюка (Нью-Йорк) й І. Тиктора (Вінніпег).

Документи редакції міжвоєнної «Червоної Калини» зберігаються як окремий фонд в Історичному архіві у Львові. Особливо цінними серед них є воєнні спогади та статті М. Авраменка, Ю. Крохмалюка, Б. Монкевича та ін., реєстри особового складу УСС та військових частин УГА. Частина листування редакції разом з архівом НТШ у роки війни опинилася в Польщі, у Національній бібліотеці у Варшаві. Мікрофільми цих документів нещодавно отримала ЛННБ ім. В. Стефаника.

Книги українського видавництва були в кожній читальні «Просвіти», у кожній українській домівці Галичини, на різних континентах, де опинилися українці у ХХ ст. Видавнича продукція «Червоної Калини» відіграла величезну роль у вихованні молодих поколінь українців у дусі патріотизму, знання власної історії, пошанування героїв і подальшої боротьби за волю України.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Мала фотоенциклопедія Українських Січових Стрільців [Текст, фото] / упоряд. І. Сварник. – Львів, 2004. – 127 с. – Зі змісту: *[Про видавництво «Червона Калина»]*. – С. 99-112.

Навроцький О. «Червона Калина» [Текст] / О. Навроцький, І. Кедрин-Рудницький // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 10. – С. 3700-3701.

Науменко К. «Червона Калина» [Текст] / К. Науменко // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 491-492.

Сварник Г. Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві [Текст] : каталог-інформатор / Г. Сварник. – Варшава; Львів; Нью-Йорк, 2005. – 352 с. – Зі змісту: *[Про видавництво «Червона Калина»]*. – С. 231-232.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів [Текст] : путівник / О. Гнєвишева, У. Єдлінська, У. Кришталович [та ін.]. – Львів; Перемишль, 2003. – 412 с. – Зі змісту: *[Про видавництво «Червона Калина»]*. – С. 280.

4 грудня

ДОСЛІДНИК ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ

Юрій ЗАЙЦЕВ (1941-2020)

До 80-річчя від дня народження

Коли минулої осені я замовляв історикові Юрію Зайцеву чергову статтю до бібліотечного видання «Львівщина. Календар знаменних і пам'ятних дат», він жартома кинув: «Пане Іване, а в мене ж також буде ювілей!». Однак ученому не судилося дожити до 80-ліття, яке б мало бути 4 грудня 2021 року – він несподівано помер у робочому кабінеті 8 грудня 2020 року, не завершивши багатьох своїх проєктів.

Юрію Зайцеву від народження судилося вивчати долі репресованих: він народився 1941 року в Архангельській області, куди його матір заслали за «недонесення на чоловіка». Лише після війни матір з малим Юрком повернулася в Україну, у село Великий Комарів на Одещині. Тут хлопець 1957 р. закінчив школу. Але навчання продовжив не в Одесі, а поїхав до Львова, де вступив на історичний факультет університету, який закінчив 1962 р. Далі, як більшість випускників історичного, вчителював, працював у громадських організаціях, зокрема керував Львівським обласним спорткомітетом.

Але його вабила наука, і 1981 р. він почав працювати в Інституті суспільних наук АН УРСР, написав дисертацію на актуальну на той час тему «Трудова діяльність робітничого класу Української РСР (1970-1980-ті рр.)». Він став також співавтором колективної монографії «Історія Львова» (Київ, 1984), виданої Інститутом суспільних наук. Як і всі подібні видання того часу, праця відзначалася надмірною увагою до радянського періоду (200 сторінок присвячено періодові 1256-1939 рр., а 200 – часу з 1939 до 1984 р.). 1988 став співавтором монографії «Соціальна активність робітничого класу Української РСР (70-80-і роки)» (Київ, 1988).

Процеси українського національного відродження кінця 80-х-поч. 90-х рр. ХХ ст. зустріли захоплену підтримку й серед науковців. Юрій Зайцев почав займатися цілком невідомою сторінкою нашої історії – вивченням ненасильницького руху опору тоталітарному режимові. Уже 1991 р. він опублікував новаторську наукову працю «Дисиденти: опозиційний рух 60-х-80-х рр.». А 1994-го почав роботу над цікавим проєктом «Усна історія України ХХ ст.», у рамках якого записав великі інтерв'ю з Іваном Дзюбою, Ігорем Калинцем, Олексою Різниківим, Ганною Михайленко, Ярославом Ісаєвичем, Оленою Апанович. 1995 р. Юрій Зайцев очолив авторський колектив львівських істориків (В. Баран, Я. Грицак, О. Зайцев та ін.), які підготували підручник «Історія України» для вишів. Ю. Зайцеву належав розділ «Україна другої половини 60-х – середини 80-х років», а два наступні розділи написані спільно з сином. Постійно

доповнюваний, він дочекався багатьох перевидань – 1996-го, 1998-го, 2002-го, 2003-го... Також написав важливі розділи в колективних працях «Львів: історичні нариси» (1996), «Львівщина: історико-культурні та краєзнавчі нариси» (1998), «Історія Львова» (2007, т. 3) і «Взаємодія інституцій держави та громадянського суспільства в Україні» (2017). Та найповажніше місце в науковому доробку Юрія Зайцева займають фундаментальні документальні видання «Український Національний Фронт» (2000), «Українська поезія під судом КГБ: Кримінальні справи Ірини та Ігоря Калинців» (2003), «Українська загальнонародна організація (УНФ-2)» (2005), «Обвинувачується Михайло Сорока: слідчі справи 1940-1950-х років» (2014), «Благословенні душі, що вміють випромінювати...(Зеновій Красівський і Олена Антонів)» (2015).

Для спільноти українських істориків Юрій Зайцев назавжди залишиться піонером досліджень дисидентського й антирежимного руху ХХ ст., науковцем, який зробив перші узагальнення у вивченні початків правозахисного руху й формування громадянського суспільства в Україні, вписав ці процеси в загальноєвропейський контекст. А для бібліотекарів Львівщини він залишиться автором багатьох цікавих статей у бібліотечних календарях «Львівщина», науковцем, який завжди відгукувався на наші потреби.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Зайцев Юрій Дмитрович [Текст] // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2001. – С. 201-202.

Патер І. Зайцев Юрій Дмитрович [Текст] / І. Патер // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2010. – Т. 10. – С. 129-130.

Патер І. Вшанування Юрія Зайцева [Текст] / І. Патер // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2001 році: інформ. бюл. – Львів, 2002. – С. 35-36.

Патер І. Ініціатор наукових новацій: Юрію Зайцеву – 70 [Текст] / І. Патер // Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України в 2011 році: інформ. бюл. – Львів, 2012. – С. 169-172.

ЗМІСТ

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ	3
ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ ІЗ ПЕРШОГО РЯДКА	
<i>О. ДУМАНСЬКА. До 70-річчя від дня народження (О. Вахула)</i>	29
НЕЗНАНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СОЛЖЕНИЦІН	
<i>Б. КОГУТ. До 100-річчя від дня народження (І. Лешнівська)</i>	32
10 РОКІВ З ЧАСУ ІНТРОНІЗАЦІЇ БЛАЖЕННІЙШОГО СВЯТОСЛАВА ШЕВЧУКА	38
МАЙСТЕР ПОЕТИЧНОГО СЛОВА	
<i>В. КОВАЛИК. До 100-річчя від дня народження (М. Волянська)</i>	41
ВЕЛИКИЙ ПАТРІОТ І ГОРДИЙ ДИВІЗІЙНИК	
<i>С ІЛЬНИЦЬКИЙ. До 100-річчя від дня народження (І. Іваньков)</i>	45
ПОРТРЕТ МИТЦЯ НА ТЛІ СОЦРЕАЛІЗМУ	
<i>І. СВАРНИК. До 100-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	49
ТЕОРЕТИК Й ОРГАНІЗАТОР БОРОТЬБИ УПА	
<i>О. ДЯКІВ. До 100-річчя від дня народження (Д. Незгляда)</i>	54
З КОГОРТИ БОРЦІВ ПРОТИ ТОТАЛІТАРИЗМУ	
<i>Я. КЕНДЗЬОР. До 80-річчя від дня народження (Ю. Зайцев)</i>	57
УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ У ЛЬВОВІ	
<i>До 100-річчя заснування Львівського (таємного) українського університету (І. Сварник)</i>	60
ЙОГО ПОКЛИКАННЯ – ЖУРНАЛІСТИКА. І ПОЕЗІЯ...	
<i>Б. ЗАЛІЗНЯК. До 75-річчя від дня народження (Л. Цюцюра)</i>	65
ХРИСТИЯНИН І ДИПЛОМАТ	
<i>Т. СТАРАК. До 90-річчя від дня народження (І. Гречко)</i>	68
«УКРАЇНА, ЩО В МЕНІ...»	
<i>О. АНГЕЛЮК. До 100-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	71
ЯК ЦЕ БУЛО...	
<i>До 30-річчя Акта проголошення незалежності України (М. Косів)</i>	75
УВІЧНЮЮЧИ ГЕРОЇВ	
<i>До 100-річчя від заснування видавництва «Червона Калина» (І. Сварник)</i>	78
ДОСЛІДНИК ДИСИДЕНТСЬКОГО РУХУ	
<i>Ю. ЗАЙЦЕВ. До 80-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	81